

”TUHAT JA YKSI TOIMINTAA”

Opas arjen toiminnoista 5–6-vuotiaan lapsen visuaalisen hahmottamisen tukemiseksi

Jenni Harju
Laura Satomaa
Opinnäytetyö
Syksy 2011
Toimintaterapian koulutusohjelma
Oulun seudun ammattikorkeakoulu

TIIVISTELMÄ

Oulun seudun ammattikorkeakoulu
Toimintaterapian koulutusohjelma, toimintaterapeutti

Tekijät: Jenni Harju ja Laura Satomaa

Opinnäytetyön nimi: Tuhat ja yksi toimintaa - Opas arjen toiminnoista 5–6-vuotiaan lapsen visuaalisen hahmottamisen tukemiseksi

Työn ohjaajat: Maarit Virtanen ja Pirjo Lappalainen

Työn valmistumislukukausi- ja vuosi: Syksy 2011

Sivumäärä: 51 + 6 liitettä

TIIVISTELMÄ

Lasten toimintaterapia perustuu lapsen, hänen toimintojensa ja ympäristöjensä välisen vuorovaikutuksen ymmärtämiseen. Perhe on tärkeä osa lapsen sosiaalista ympäristöä ja siksi se tulee ottaa mukaan toimintaterapiainterventioon. Perheellä on näkemys lapsen tarpeista, kyvyistä ja toiminnallisista kiinnostuksen kohteista. Toimintaterapiassa ohjauksella ja neuvonnalla välitetään lapselle ja hänen perheelleen asianmukaista tietoa. Lasten toimintaterapiassa päätavoitteena on auttaa lasta selviytymään ja hallitsemaan hänelle merkityksellisiä toimintoja, joissa yksi tärkeä valmius on visuaalinen hahmottaminen. Sillä tarkoitetaan visuaalisen tiedon tulkintaan.

Tämän projektin tulostavoitteena oli valmistaa opas toimintaterapeuteille ja vanhemmille arjen toiminnoista 5–6-vuotiaan lapsen visuaalisen hahmottamisen tukemiseksi. Lyhyen aikavälin toiminnallisena tavoitteena oli, että koekäyttöön osallistuvat toimintaterapeutit käyttävät opasta ohjauksen ja neuvonnan välineenä. Toisena toiminnallisena tavoitteena oli, että vanhemmat kokevat voivansa hyödyntää oppaan tietoa, mikä taas lisää vanhempien kykyä tukea lapsensa visuaalisen hahmottamisen kehittymistä. Pitkän aikavälin tavoitteena oli, että vanhemmat valitsevat heidän arkeensa sopivia toimintoja ja soveltavat niitä yhdessä lapsensa kanssa. Toinen pitkän aikavälin tavoite on, että toimintaterapeutit hyödyntävät opasta työssään ohjauksen ja neuvonnan välineenä. Oppimistavoitteena oli lisätä tietämystämme visuaalisesta hahmottamisesta, ja siitä kuinka se näkyy 5–6-vuotiaan lapsen arjen toiminnoissa. Halusimme oppia, kuinka kertoa visuaalisesta hahmottamisesta ymmärrettävästi vanhemmille. Tavoitteenamme oli oppia projektimuotoista työskentelyä.

Oppaassa kerrotaan visuaalisesta hahmottamisesta ja se sisältää konkreettisia esimerkkejä arjen toiminnoista, joilla vanhemmat voivat tukea visuaalisen hahmottamisen kehittymistä. Oppaan laatukriteerejä olivat asiakaslähtöisyys, toimintalähtöisyys ja ymmärrettävyys. Opasta koekäytti kolme toimintaterapeuttia seitsemän vanhemman kanssa, joilta keräsimme palautetta laatukriteerien pohjalta. Saatujen palautteiden sekä arvioitimme mukaan oppaalle asetetut laatukriteerit toteutuivat. Valmiissa oppaassa on yhteensä 28 sivua ja se on suunniteltu A4 kokoiseksi. Projekti on syventänyt ammattitaitoamme ja tietoaamme lasten toimintaterapiasta, visuaalisesta hahmottamisesta ja projektimuotoisesta työskentelystä.

Asiasanat: toimintaterapia, ohjaus, neuvonta

ABSTRACT

Oulu University of Applied Sciences

Degree Programme in Occupational Therapy

Authors: Jenni Harju and Laura Satomaa

Title of thesis: Guide of Everyday Activities to Help Development of Visual Perception of 5- to 6- Year Old Children

Supervisors: Maarit Virtanen and Pirjo Lappalainen

Term and year when the thesis was submitted: Autumn 2011

Number of pages: 51
+ 6 appendices + guide

ABSTRACT

Pediatric occupational therapy practice is based on the understanding of the interactions among children, their environments and their activities. One of the main skills to enable a child to act is visual perception although it is one of the least understood areas of evaluation and treatment. Visual perception means the interpretation of visual information. As the family is an important part of childhood and a child's social environment, it should be included in the occupational therapy intervention. Through guiding and advising an occupational therapist can provide important information to the family. Often parents do not have enough information about visual perception to support the child's development at home, so it is necessary to have a guiding tool that will help parents to understand the child and his development.

Our purpose was to develop a guide of everyday activities to support the development of visual perception of 5- to 6-year old children. The short term practical aim was to encourage the occupational therapists to use the guide to advice parents. The practical aim was to increase parents' knowledge of visual perception, so they could support their child to develop those skills. The long term practical aim was to enable parents to choose the suitable activities for their everyday life from the guide and to use those activities together with their child. Our learning objective was to increase our knowledge of visual perception. Another learning objective was to learn how to tell the parents about visual perception in the understandable way.

We used one of the theoretical frames of occupational therapy called "Frame of reference for Visual Perception" to define visual perception. We wrote down in a simple way the information about visual perception we would use in the guide. We used our knowledge of the development of 5- to 6-year old children and the frame of reference to guide our activity analyses. Through activity analyses we collected activities which are meaningful, purposeful and motivating for children at this age. After making the guide we asked three occupational therapists to use it with parents.

The guide contains information about visual perception, how it shows in everyday activities and in the activities parents can do at home with their child. The guide had three quality criteria: client centeredness, occupation centeredness and understandability. The quality of the guide was evaluated by collecting feedback from three occupational therapists and seven parents. The feedback showed that the guide had met the quality criteria. The project has deepened our knowledge of pediatric occupational therapy, visual perception and project work.

Keywords: occupational therapy, visual perception, guide, advising

SISÄLLYS

TIIVISTELMÄ.....	3
ABSTRACT.....	4
1 PROJEKTIN TAUSTA JA TAVOITTEET	6
2 VISUAALINEN HAHMOTTAMINEN 5–6-VUOTIAAN LAPSEN TOIMINNASSA.....	9
2.1 5–6-vuotiaan lapsen kehitys	9
2.2 Visuaalisen hahmottamisen viitekehys	13
2.3 Vanhempien ohjaus lasten toimintaterapiassa	16
3 PROJEKTIN SUUNNITTELU.....	19
3.1 Projektioorganisaatio	19
3.2 Projektin päätehtävät.....	21
4 OPPAAN SUUNNITTELU JA TOTEUTUS	24
4.1 Oppaalle asetetut laatukriteerit	24
4.2 Oppaan suunnittelu	25
4.3 Oppaan toteutus	27
4.4 Palautteen keruu ja oppaan viimeistely	30
5 PROJEKTIN ARVIOINTI.....	33
5.1 Projektin tavoitteiden saavuttamisen arviointi	33
5.2 Oppaan laadun arviointi.....	34
5.3 Projektin päätehtävien toteutumisen arviointi	39
6 POHDINTA	41
LÄHTEET	45
LIITTEET	51

1 PROJEKTIN TAUSTA JA TAVOITTEET

Toimintaterapia on asiakaslähtöistä kuntoutusta ja sen tarkoituksena on tukea terveyttä ja hyvinvointia toiminnan avulla. Toiminnalla viitataan lapsen jokapäiväisiin toimintoihin elämän aikana. (WFOT, 2010, hakupäivä 10.9.2010.) Lasten toimintaterapia perustuu lapsen, hänen toimintojensa ja ympäristöjensä välisen vuorovaikutuksen ymmärtämiseen. Arvioidessaan lapsen toimintaa toimintaterapeutit selvittävät mistä toiminnassa esiin tulevat haasteet johtuvat, lapsen taidoista vai hänen ympäristöstään. Toimintaterapeutin arvioidessa lapsen toimintaa ja ympäristöä, hänen tulee ottaa huomioon, että jokainen lapsi on yksilö. Lasten toimintaterapiassa päätavoitteena on auttaa lasta selviytymään ja hallitsemaan hänelle merkityksellisiä toimintoja. (Case-Smith 2001a, 2-3.)

Toiminnan analyysin avulla toimintaterapeutti mukauttaa toimintaa siten, että siitä tulee lapselle tarkoituksenmukainen ja hänen taitojaan vastaava (Mosey 1986, 236). Toimintoja soveltamalla terapiasta tulee yksilöllistä ja sillä vastataan juuri asiakkaan tarpeisiin (Hagedorn 2000, 40). Toimintojen avulla saavutetaan interventiolle asetettuja tavoitteita. Toiminta ei ole tarkoituksenmukaista ellei toiminta ja siihen osallistuminen ole merkityksellistä lapselle. (Mosey 1986, 227.) Kramer ja Hinojosa (2010, 54) viittaavat Kingiin, jonka mukaan toimintojen tulee olla sopivan haastavia lapselle, ja suhteessa lapsen kehitystasoon, jotta ne motivoivat lasta osallistumaan. Tarkoituksenmukaiset toiminnot ovat aina osa lapsen elämää ja ympäristöä.

Perhe on oleellinen osa lapsuutta ja lapsen sosiaalista ympäristöä, siksi tulee perhe ottaa mukaan lapsen toimintaterapia interventioon. Perheenjäsenillä on näkemys lapsen tarpeista, taidoista ja toiminnallisista kiinnostuksen kohteista. Perhe vaikuttaa lapsen terveyteen, oppimiseen ja kehitykseen. Tämän vuoksi toimintaterapeutin on tärkeää tietää, kuinka perhe toimii ja nähdä perhe ja vanhemmat asiantuntijana lapsensa suhteen. (Case-Smith & Humphry 2001, 96–97.) Ohjauksen ja neuvonnan tavoitteena on välittää lapselle ja hänen perheelleen asianmukaista tietoa, jotta he voisivat tehdä itsenäisesti ja tietoisesti tarvittavat päätökset. Neuvonnassa pääpaino on informaatiolla ja ohjauksessa taas korostuu asiakkaan oma oivallus. (Harra 2003, 21.) Ohjauksen ja neuvonnan sekä perhelähtöisen työskentelyn avulla perhe ja lapsi saavat enemmän positiivisia kokemuksia. On tutkittu, että vanhempien osallistuminen lapsen terapiaan tuottaa enemmän onnistuneita tuloksia kuin terapiat, joihin vanhemmat eivät osallistu. (Darlington & Rodger 2006, 30–31.)

Schneck (2001, 382) viittaa Warreniin, jonka mukaan lasten toimintaterapiassa toimintaterapeutit kiinnittävät huomiota toiminnalliseen itsenäisyyteen, kun kyse on päivittäisistä toiminnoista, leikistä ja vapaa-ajasta. Näillä osa-alueilla yksi tärkeä toimintavalmius on visuaalinen hahmottaminen. Se on yksi suuri alue, johon kiinnitetään huomio lasten toimintaterapiassa. Kuitenkin visuaalinen hahmottaminen on yksi vähiten ymmärretyistä arvioinnin ja terapian osa-alueista.

Schneck (2010, 350) viittaa Leehen määritellessään visuaalista hahmottamista, joka tarkoittaa visuaalisen tiedon tulkintaa. Jos lapsella on hankaluutta tällä alueella, se voi vaikuttaa lapsen toiminnalliseen suoriutumiseen. Visuaalinen hahmottaminen antaa merkityksen kaikelle, mitä lapsi näkee. Näkö on suuressa roolissa, kun ympäristöä hahmotetaan kokonaisuutena. Millään muulla aistilla ei ole yhtä suurta osaa aivokuorella kuin mikä visuaalisen ärsykkeen käsittelylle on. (Grieve 2001, 23.) Gimeno-Galindo ym. (2009, 6, hakupäivä 10.11.2011) viittaavat Tsaihin, jonka mukaan visuaalisella hahmottamisella on tärkeä yhteys lapsen selviytymiseen arjen toiminnoista. Suurin osa toimintaterapian kirjallisuutta keskittyy kuvaamaan visuaalista hahmottamista valmiustasolla.

Aiheen ajankohtaisuudesta saimme tiedon ammattitaitoa edistävän harjoittelun aikana Tuiran terveysasemalla. Siellä työskentelevä toimintaterapeutti Minna Kinnunen koki, että työelämäänsä tarvitaan työväline, jonka avulla ohjata ja neuvoa vanhempia tukemaan lapsen visuaalisen hahmottamisen kehittymistä kotona toimintaterapian lisäksi. Usein lapsi käy toimintaterapiassa kerran viikossa, jolloin perheen ottaminen mukaan terapiainterventioon on terapian vaikuttavuuden kannalta oleellista. Valitsimme aiheen myös oman kiinnostuksemme vuoksi. Halusimme toteuttaa opinnäytetyön projektimuotoisena ja sen vuoksi innostuimme mahdollisuudesta valmistaa opas.

Tämän projektin **tulostavoitteena** oli valmistaa opas toimintaterapeuteille ja vanhemmille arjen toiminnoista 5–6-vuotiaan lapsen visuaalisen hahmottamisen tukemiseksi. Oppaalle valitsimme laatukriteereiksi asiakaslähtöisyyden, toimintalähtöisyyden ja ymmärrettävyyden.

Projektin lyhyen aikavälin **toiminnallisena tavoitteena** oli, että koekäyttöön osallistuvat toimintaterapeutit käyttävät opasta ohjauksen ja neuvonnan välineenä vanhempien kanssa. Toisena toiminnallisena tavoitteena oli, että vanhemmat kokevat voivansa hyödyntää oppaan tietoa, mikä taas lisää vanhempien kykyä tukea lapsensa visuaalisen hahmottamisen kehittymistä. Pitkän ai-

kavälin tavoitteena on, että vanhemmat valitsevat heidän arkeensa sopivia toimintoja ja soveltavat niitä yhdessä lapsensa kanssa. Näin oppaan toiminnot siirtyvät perheen jokapäiväisiin toimintoihin. Toinen pitkän aikavälin tavoite on, että toimintaterapeutit hyödyntävät opasta työssään ohjauksen ja neuvonnan välineenä.

Oppaasta hyötyvät toimintaterapeutit, vanhemmat ja 5–6-vuotiaat lapset vaikuttaen koko perheen arkeen ja hyvinvointiin. Lopulliset hyödynsaajat ovat 5–6-vuotiaat lapset, joilla on mahdollista kehittää oppaan arjen toimintojen avulla visuaalisen hahmottamisen valmiuksiaan kotiympäristössä.

Oppimistavoitteenamme oli lisätä tietämystämme visuaalisesta hahmottamisesta ja siitä kuinka se näkyy 5–6-vuotiaan lapsen arjen toiminnoissa. Tavoitteenamme oli, että osaamme analysoida ja soveltaa erilaisia arjen toimintoja esimerkiksi leikkejä valitsemamme teoreettisen viitekehyksen pohjalta, tukemaan lapsen visuaalisen hahmottamisen kehittymistä. Opasta tehdessä halusimme oppia, kuinka kertoa visuaalisesta hahmottamisesta ymmärrettävästi vanhemmille. Lisäksi tavoitteenamme oli oppia projektimuotoista työskentelyä. Lisäksi tulevana toimintaterapeutteina halusimme ymmärtää ohjauksen ja neuvonnan merkityksen osana lasten toimintaterapiaa.

2 VISUAALINEN HAHMOTTAMINEN 5–6-VUOTIAAN LAPSEN TOIMINNASSA

2.1 5–6-vuotiaan lapsen kehitys

Lapsen kehityksen ymmärtäminen on yksi tärkeimmistä lähtökohdista lasten toimintaterapiassa (Case-Smith 2001b, 71). Lasten toimintaterapiassa keskitytään lapsen kotielämäntoimintoihin, itsestä huolehtimiseen, leikkiin sekä päiväkotitoimintoihin (Case-Smith 2001a, 5). Kotielämäntoiminnoilla tarkoitetaan kotona tapahtuvaa toimintaa. Lapsille se tarkoittaa esimerkiksi kodinhoidollisia tehtäviä, kuten oman huoneen järjestämistä. (Kramer & Hinojosa 1999, 12.) Tämän ikäinen lapsi osallistuu mielellään arjen toimintoihin esimerkiksi kattaa pöydän, kerää lelut, viikkoa pyykit ja pesee vihanneksia kuitenkin niin, että lapsi tekee toiminnot aikuisen kanssa. Näitä toimintoja lapsi harjoittelee koti-leikeissä. (Cronin 2005a, 186–187.)

Gimeno-Galindo ym. (2009, 1) viittaavat Chaikiniin ym., joiden mukaan lapsen selviytymiseen arjen toiminnoista vaikuttaa visuaalinen hahmottaminen. Schneekin (2010, 350) mukaan visuaalisen hahmottamisen hankaluudet näkyvät lapsen arjen toiminnoissa, leikissä, vapaa-ajassa ja lapsen toimiessa sosiaalisissa suhteissa, oppimisen lisäksi. Lapsi voi tarvita tukea, jotta hahmottaa esimerkiksi esineiden sijaintia pöydällä ja sitä, kuinka lyödä palloa tai ajaa polkupyörällä.

Cronin (2005a, 191) viittaa Santrockiin, joka kuvailee **leikin** olevan mielihyvää tuottava toiminto, johon lapsi osallistuu leikkimisen takia. Leikki kehittää muun muassa motorisia taitoja ja mahdollistaa sosiaalisen kanssakäymisen ikätovereiden kanssa. Leikkiessään lapsi toistaa samoja asioita, minkä ansiosta lapsen taidot kehittyvät. Lapsen lähestyessä 5-vuoden ikää leikistä tulee sosiaalisempaa ja se tapahtuu yleensä pienessä joukossa ikätovereita. Leikki on vahvasti mielikuvi-
tusleikkiä, joka perustuu tosielämän rooleihin. 5-vuotias lapsi kykenee ymmärtämään jossain määrin aikuisen rooleja, mutta hän ei vielä näe roolien eri ulottuvuuksia. (Case-Smith 2001b, 85–87.)

Leikin avulla lapsi kehittää luovuuttaan ja ongelmanratkaisutaitojaan sekä oppii ymmärtämään asioita toisen ihmisen näkökulmasta. 5–6-vuotias lapsi nauttii rakenteluleikeistä ja hän osaa suunnitella ennalta mitä rakentaa ja toteuttaa sen. Ohjeen tai mallin avulla 5–6-vuotias lapsi osaa tehdä pienen kolmiulotteisen rakennelman. Hän osaa myös koota kymmenen palan palapelin. Aikaisempaan rakenteluleikkiin verrattuna tämän ikäiselle lapselle rakentelun lopputuloksesta on

tullut aiempaa tärkeämpää. Tämän vuoksi hän on motivoitunut saattamaan rakentelut loppuun ja näyttämään ne toisille. (Case-Smith 2001b, 85–87.) 6-vuotias lapsi nauttii mielikuvitusleikistä, mutta alkaa yhä enemmän strukturoida ja organisoida leikkiä (Case-Smith 2001b, 90). Vanhemmat ja muut aikuiset vaikuttavat 5–6-vuotiaan lapsen leikkiin monilla tavoilla. Aikuiset rohkaisevat lasta usein itse arvostamiin toimintoihin ja päättävät kenen kanssa lapsen on soveliaista leikkiä. (Cronin 2005b, 211.)

Tämän ikäisen lapsen toiminnassa visuaalinen hahmottaminen näkyy esimerkiksi hänen järjestäessään tavaroita pienimmästä suurimpaan. Lapsi osaa järjestää esineitä kahden erilaisen ominaisuuden perusteella, kuten sininen neliö, sininen ympyrä ja punainen ympyrä. Vanhemman piirräessä, lapsi osaa arvata keskeneräisestä piirustuksesta lopputuloksen. (Beery, K. E & Beery, N. A 2004, 151–152.) Gimeno-Galindo ym. (2009, 4) mukaan visuaalinen hahmottaminen näkyy lapsen pelatessa pelejä. Usein 5–6-vuotias lapsi tunnistaa tavallisimmat pelikortit ja osaa pelata niillä yksinkertaisia pelejä. (Beery, K. E & Beery, N. A 2004, 151–152.)

Itsestä huolehtimisen toiminnoilla tarkoitetaan lapsen kykyä suoriutua tehtävistä, joita ovat esimerkiksi siistiytyminen, suuhygienia, suihkussa käyminen, wc-hygienia, pukeutuminen ohjattuna, syöminen, kommunikointi ja liikkuminen. (Kramer & Hinojosa 1999, 11–12.) Lapset oppivat ensimmäisenä niitä itsestä huolehtimisen toimintoja, joita vanhemmat arvostavat. 5–6-vuotias lapsi osaa usein huolehtia hampaiden harjauksesta, syödä itsenäisesti, pukea hänelle osoitetut vaatteet ja huolehtia wc-hygieniasta aikuisen ohjauksessa. Esikouluvuoden loppuun mennessä lapsen odotetaan osaavan huolehtia itsestä huolehtimisen toiminnoista, sisältäen wc:ssä käynnin. Tämän avulla hän kykenee selviytymään tulevassa kouluympäristössä mahdollisimman vähäisellä aikuisen ohjauksella. (Cronin 2005a, 186–187.) 5–6-vuotiaalla lapsella toiminnalliset ongelmat visuaalisen hahmottamisen osa-alueilla voivat näkyä lapsen syödessä tai itsestä huolehtimisen toimintojen aikana kuten lapsen pukeutuessa (Schneckin 2010, 350).

Päiväkotitoimintaan kuuluu leikki sekä päiväkodin henkilökunnan strukturoima toiminta. Päiväkoti tarjoaa mahdollisuuksia lapselle kehittää toiminnallista pätevyyttään ja itsenäisyyttään päiväkodissa olon ajan. Päiväkodissa lasta autetaan oppimaan itsenäistä selviytymistä muun muassa itsestä huolehtimisen toiminnoista. Siellä lapset opettelevat siivoamaan omat jälkensä ja lelunsa sekä harjoittelevat koulussa tarvittavia taitoja. (Gartland 2001, 732, 734.)

Päiväkodissa lapset opettelevat tunnistamaan muun muassa numeroita, kirjaimia ja muotoja. Näitä taitoja lapsi tarvitsee koulussa matematiikan ja kirjoittamisen oppimisessa. (ks. Gimeno-Galindo ym. 2009, 4). Gimeno-Galindo ym. (2009, 5) viittaavaan Tsengin ja Chowin, joiden mukaan visuaalisella hahmottamisella on yhteys lapsen kirjoitusnopeuteen. Yleensä 5-vuotias lapsi tunnistaa ja osaa nimetä perusvärit ja kirjoittaa numerot yhdestä viiteen. Tämän ikäinen lapsi on kiinnostunut usein jo kirjaimista ja lukemisesta. Hän osaa seurata sormellaan ja katselleen kirjas-ta yksinkertaisia ja toistuvia sanoja vanhemman lukiessa. Lähempänä kuuden vuoden ikää lapsi tunnistaa jo joitakin sanoja, esimerkiksi oman nimensä ja hän osaa nimetä kirjaimia lauseesta. (Beery, K. E & Beery, N. A 2004, 151–152.)

Lapsen toiminnassa nähtäviä tekoja kutsutaan taidoiksi. Taidot voidaan jakaa motorisiin, prosessi-, sosiaalisiin ja psyykkisiin taitoihin. Kaikki lapsen taidot vaikuttavat toisiinsa hänen toimies-saan. (Primeau & Fergusin 1999, 471.)

Motoriset taidot ovat tekoja, joita lapsi tekee toiminnan aikana liikkuessaan tai liikutellessaan eri-laisia esineitä fyysisessä ympäristössä (Primeau & Ferguson 1999, 471). Niiden avulla lapsi ky-kenee pitämään tietyn asennon toiminnan ajan. Motorisia taitoja ovat seisoma-asennon ylläpitä-minen, kehon osien paikallaan pitäminen, liikkumis- ja koordinaatiotaidot, voiman käyttö ja -säättely sekä energian säättely toiminnan aikana. (Primeau & Ferguson 1999, 494.) 5-vuotias lapsi nauttii juoksemisesta ja kiipeilystä. Motoriset taidot ovat kehittyneet niin, että yhdellä jalalla sei-sominen onnistuu. Suurin osa tämän ikäisistä lapsista osaa käyttää veistä ja haarukkaa, tarviten kuitenkin apua esimerkiksi lihan pilkkomisessa. (Meggitt 2007, 90.)

Usein 5–6-vuotiaan lapsen tulee keskittyä motoriseen suoritukseen niin paljon, että hän joutuu lo-pettamaan muun toiminnan halutessaan suoriutua vaativasta ja tarkasta motorisia taitoja vaati-vasta suorituksesta. Esikoulun loppuun mennessä lapsi on itsenäinen perusliikkumisessa, mutta tarvitsee vielä valvontaa, jotta hän toimii turvallisesti esimerkiksi ulkona. (Cronin 2005ab, 186–200.)

Kielhofner (2002, 117) viittaa Fisherin kuvailevan **prosessitaitoja** loogisesti tapahtuvaksi ja ete-neväksi toiminnaksi, jossa valitaan ja käytetään tarkoituksenmukaisia työkaluja sekä materiaaleja. Prosessitaidot sisältävät toiminnan valinnan, esineiden järjestelyn tilassa, toiminnan aloittamisen ja sen loppuun saattamisen. Lapsi muokkaa tai muuttaa toimintaa, jos toiminnassa tulee ongel-mia. Näin toiminta etenee tietyssä tahdissa. Cronin (2005a, 190) kuvailee 5-vuotiaan lapsen toi-

mivan prosessitaitojen osalta vielä osittain hajamielisesti ja epäjohdonmukaisesti. 6-vuotiaalta lapselta odotetaan näiden taitojen hallintaa siinä määrin, että hän keskittyy ja säilyttää tehokkaan työtahdin annettujen tehtävien ajan. Tämän ikäisen lapsen odotetaan kykenevän kuuntelemaan ja vastaanottamaan ohjeita isossa ryhmässä ja toimimaan niiden mukaan.

Sosiaaliset taidot ovat kokoelma yksittäisiä, erillisiä ja opittuja käyttäytymismalleja, jotka ovat kehittyneet lapsen elämäkokemuksesta (Cronin 2005b, 209). Lapsi kehittää sosiaalisia taitojaan leikin aikana (Swinth & Tanta 2008, 303). Taidot kehittyvät myös lapsen imitoidessa ihmisiä kotona ja eri ympäristöissä. Sosiaalisten taitojen avulla lapsi toimii vuorovaikutustilanteissa sujuvasti ja tarkoituksenmukaisesti. Lapsi tarvitsee erilaisia sosiaalisia taitoja leikkiessään ikätovereiden kanssa kuin toimiessaan strukturoidussa ympäristössä aikuisten kanssa. (Cronin 2005b, 209-210.) 5–6-vuotiaille lapsille on ominaista vahva sukupuolijakautuneisuus. Pojat leikkivät yleensä ryhmässä rajumpia ja aggressiivisempia leikkejä, joissa keskitytään kilpailuun ja voittamiseen. Tytöt taas muodostavat pienempiä ryhmiä ja luovat läheisiä ystävyyssuhteita. Tämän ikäiset lapset valitsevat ystävänsä samanlaisten mielenkiinnonkohteiden perusteella ja ne määrittelevät lapsen sosiaaliset ryhmät. (Cronin 2005b, 210.)

Kurtzin (2006, 24) mukaan visuaalinen hahmottaminen on yhteydessä lapsen sosiaalisten taitojen kehittymiseen. Lapsen hahmottaessa ympäristöä, hän oppii sosiaalista kanssakäymistä tunnistamalla muiden kehonkieltä. Lapsen tarvitsee visuaalista hahmottamista tulkitessaan muiden ihmisten kasvon ilmeitä, käsien asentoja ja muita kehonkielen muotoja. Niistä saatujen visuaalisten vihjeiden avulla lapsi osallistuu leikkiin ja keskusteluun. Tämä mahdollistaa lapsen osallistumisen sosiaaliseen vuorovaikutukseen.

Lapsi kehittää **psykkisiä taitojaan** itsestä huolehtimisen ja leikin aikana sekä toimiessaan muiden kanssa (Luebbon, Kramer & Hinojosa 2010, 41). Psykkiset taidot sisältävät kykyä tunnistaa, ilmaista ja hallita tunteitaan ja tuntemuksiaan toiminnan aikana (Suomen toimintaterapeuttiliitto 2003, 35). Psykkiset taidot kehittyvät 5–6-vuotiaalla lapsella jäykästä moraalisesta kehityksestä enemmän rationaaliseen sääntöjen noudattamiseen. Tämän ikäinen lapsi kysyy miksi - kysymyksiä, joiden avulla hän oppii mikä on kiellettyä ja minkä vuoksi. Sen avulla lapsen ymmärrys syy-seuraus suhteesta kehittyy. Vanhempien tulee selittää lapselle sääntöjä rohkaistakseen lasta tekemään omia moraalisia valintoja. Tässä ikävaiheessa lapsi pitää omasta sukupuolestaan niin, että hänestä on mukavaa olla poika tai tyttö. Lapsi omaksuu samaa sukupuolta olevan vanhemman tai muun aikuisen avulla rooliaan poikana tai tyttönä. Tämän ikäiselle lapselle on

tyypillistä asettaa läheisiä ihmisiä paremmuusjärjestykseen heidän asemansa pohjalta tuomalla esille esimerkiksi vanhempiansa ammatit. (Pownall 2001, 40.)

Jotta lapsi suoriutuu arjen toiminnoista, itsestä huolehtimisesta ja leikistä tulee edellä kuvattujen taitojen olla toiminnasta suoriutumista vaativalla tasolla. Taitoihin taas vaikuttavat **toimintavalmiudet**, joilla tarkoitetaan muun muassa fyysisiä ja kognitiivisia toiminnan peruselementtejä, jotka vaikuttavat lapsen motorisiin, prosessi-, sosiaalisiin ja psyykkisiin taitoihin. (ks. Hagedorn 2000, 31.)

2.2 Visuaalisen hahmottamisen viitekehys

Visuaalisen hahmottamisen osa-alueiden määrittämiseen käytämme Colleen M. Schneckin kehittämää Visuaalisen hahmottamisen viitekehystä (A Frame of Reference for Visual Perception). Schneck (2010, 349) viittaa Zabaan kuvatessaan visuaalista hahmottamista kokonaisprosessiksi, joka vastaa visuaalisen tiedon vastaanottamisesta ja kognitiosta. Näön sanotaan olevan ihmisen tärkein aisti, koska 70 % aisteja vastaanottavista alueista aivoissa on varattu näölle ja 30 % muille aisteille.

Visuaalisen hahmottamisen kehittyminen alkaa jo sikiöaikana kohdussa. Viiden kuukauden ikäisellä sikiöllä silmänliikkeet tuottavat tasapainoaistimuksia. Syntymän jälkeen lapsella on alkeelliset taidot kohdistaa katseensa ja seurata katseellaan ihmisiä ja esineitä. Lapsen katseen kohdistamisessa ja seuraamisessa tapahtuu valtavaa kehitystä ympäristön tarjoamien visuaalisten ärsykkeiden avulla lapsen seuraavien kuuden kuukauden aikana. Lapsi hahmottaa ympäristöään aluksi lähinnä tunto-, liike- ja tasapainoaistin avulla. 6–7-vuoden iässä lapset hahmottavat pääsääntöisesti visuaalisen ja auditiivisen aistimuksen. Keskimäärin 9-vuoden iässä useimmat lapset käyttävät pääsääntöisesti visuaalisia aistimuksia oppimiseen. Vasta 11-vuotiaalla lapsella kuulosta tulee tärkeä oppimisen väline. (Schneck 2001, 388–390.)

Visuaalinen hahmottaminen perustuu viiteen perusolettamukseen viitekehyksen mukaan.

1. Visuaalinen hahmottaminen on kehityksellinen prosessi.
2. Visuaalista hahmottamista opitaan ja se kehittyy kokemuksen, harjoituksen, sekä ympäristön tarjoaminen ärsykkeiden avulla.
3. Lapset oppivat tarkkailemalla ja olemalla vuorovaikutuksessa aikuisten sekä toisten lasten kanssa.

4. Kehittyminen ei välttämättä seuraa kehityksellistä järjestystä. Puutos yhdellä osa-alueella ei ennusta puutosta tai ongelmaa toisella osa-alueella.
5. Visuaalisen hahmottamisen vaikeus voi vaikuttaa arjen toimintoihin ja lukemisen ja kirjoittamisen oppimiseen. (Schneck 2010, 351.)

Visuaalinen hahmottaminen sisältää visuaalista tietoa vastaanottavan osa-alueen ja kognitiivisen osa-alueen. Vastaanottamisen alue sisältää nähdyn tiedon purkamisen ja organisoinnin ympäristöstä. Visuaalisen kognition osa-alue taas tarkoittaa kykyä tulkita ja käyttää nähtyä tietoa. (Schneck 2010, 357). Visuaalisen hahmottamisen viitekehyksessä visuaalisen hahmottamisen osa-alueiksi määritellään visuaalinen tarkkaavaisuus, visuaalinen muisti, visuaalinen erottelu, muotopysyvyys, visuaalinen päättely, kuviotaustaerottelu ja avaruudellinen hahmottaminen.

Visuaalinen tarkkaavaisuus tarkoittaa kykyä huomioida visuaalinen ärsyke. Siihen kuuluvat viireystaso, valppaus, jaettu ja valikoiva tarkkaavaisuus. (Schneck 2010, 358.) Visuaalisen tarkkaavaisuuden avulla lapsi poimii ympäristöstä sillä hetkellä tarkoituksenmukaisimman ja oleellisimman visuaalisen ärsykeen (Zoltan 2007, 193–194). Vireystasolla tarkoitetaan lapsen luonnollista vireystasoa, jota tarvitaan aktiiviseen oppimiseen. Jaettu tarkkaavaisuus tarkoittaa kykyä valita ensisijainen visuaalinen ärsyke samalla kun jättää huomiotta epäolennaisen ärsykeen. Visuaalinen valppaus on kykyä säilyttää tietoisesti tarkkaavaisuus tarvitun ajanjakson ajan tiettyssä toiminnassa tai tehtävässä. (Schneck 2001, 385.) Visuaalinen tarkkaavaisuus kehittyy 11–12-vuotiaaksi asti (Schneck 2010, 352).

Visuaalinen muisti sisältää visuaalisen tiedon yhdistämisen aikaisempiin kokemuksiin (Schneck 2010, 358). Lapsi hakee visuaalisesta muistista jo aiemmin nähtyjä visuaalisia kuvia. Visuaalinen muisti voidaan jakaa lyhytkestoiseen ja pitkäkestoiseen muistiin. (Grieve 2001, 56–58.) Visuaalinen muisti kehittyy aina 11–12-vuotiaaksi asti (Schneck 2010, 352).

Visuaalinen erottelu on kykyä huomata yksityiskohtia visuaalisesta ärsykkeestä niin, että lapsi kykenee päättämään onko ärsyke samanlainen vai erilainen kuin muut. Visuaalinen erottelu sisältää esineen ja asian tunnistamisen, luokittelun sekä samanlaisuuksien ja eroavaisuuksien huomaamisen. (Schneck 2010, 359.) Tunnistaminen on kykyä huomioida ärsykeen tunnuspiirteet ja yhdistää ne pitkäaikaismuistiin. Samanlaisten ärsykkeiden huomioiminen tarkoittaa kykyä tunnistaa visuaalisen ärsykeen samankaltaisuuksia. Luokittelu on kykyä luokitella visuaaliset ärsykkeet tunnuspiirteiden perusteella ryhmiin. (Schneck 2001, 385–386.)

Muotopysyvyyden avulla lapsi tunnistaa muodon ja esineen samaksi ympäristöstä, asennosta ja koosta huolimatta (Scheck 2010, 359). Schneck (2010, 359) viittaa Gardneriin, jonka mukaan muotopysyvyys on kykyä nähdä esineen muoto ja koko, jonka jälkeen lapsi löytää esineen muodon, vaikka se olisi pienempi, suurempi, kääntynyt tai piilossa. Muotopysyvyys auttaa lasta tunnistamaan esineitä, vaikka ne olisivat erilaisia yksityiskohdiltaan tai kuvattu eri suunnasta. Tämän osa-alueen avulla lapsi kykenee tekemään tulkintoja esineiden koosta, vaikka visuaalinen ärsyke vaihtelee eri olosuhteissa. Lapsi osaa päätellä, että kauempana oleva esine on sama kuin lähetyksellä oleva, vaikka ne näyttävät erikokoisilta. Muotopysyvyys kehittyy suuremmilta osin 6–7 ikävuoden välillä, lopullinen kehitys tapahtuu 9-vuotiaaseen mennessä. (Schneck 2010, 352, 359.)

Visuaalinen päättely tarkoittaa lapsen kykyä tunnistaa esineitä ja muotoja, vaikka niistä puuttuu osa tai ne ovat näkyvissä vain osittain. Se auttaa lasta nopeasti tunnistamaan esineen tai kuvion niin, että hän päättää millainen se on valmiina tai kokonaisena. Tämä tapahtuu niin, että lapsi yhdistää näkemänsä muistissa oleviin tietoihin. Lapsi siis tekee päätelmiä, näkemättä esinettä kokonaisuudessaan. (Schneck 2010, 359.)

Kuviotaustaerottelu on kykyä erottaa välttämättömän tieto muusta ympäristöstä (Schneck 2010, 359). Sen avulla lapsi kohdistaa katseensa nopeasti tärkeimpään visuaaliseen ärsykkeeseen, pystyen silti tiedostamaan kokonaiskuvan visuaalisesta ympäristöstä. (Kurtz 2006, 34.) Kuviotaustaerottelu kehittyy 3–5-vuoden iässä ja vakiintuu keskimäärin 6–7-vuotiaana. (Schneck 2010, 352).

Tilan hahmottamisen – käsitteen sijaan käytämme **avaruudellista hahmottamista** kuvaamaan kykyä tunnistaa asioiden sijaintia tilassa. Avaruudellisen hahmottamisen avulla lapsi pystyy päättämään esineiden suhteen itseensä ja muihin esineisiin nähden. Siihen kuuluu muun muassa käsitteitä, ylhäällä, alhaalla, takana ja sivulla, ymmärtäminen. Avaruudellisen hahmottamisen avulla lapsi pystyy arvioimaan etäisyyksiä. (Schneck 2010, 359–361.) Lapsen ymmärrys esineiden sijainnista tilassa kehittyy 7–9 ikävuoden aikana. Avaruudellisten suhteiden hahmottaminen kehittyy kymmenen vuoden ikään saakka. Ennen seitsemää ikävuottaan lapsen ei tarvitse ymmärtää avaruudellisten suhteiden käsitteitä ilman visuaalista vihjettä. Korkeamman tason visuaaliset valmiudet kehittyvät vasta nuoruusiällä. (Schneck 2010, 352, 359–361.)

2.3 Vanhempien ohjaus lasten toimintaterapiassa

Toimintaterapiassa on käytetty valmiustason lähestymistapoja pitkään, mutta niiden vaikuttavuudelle on löytynyt vain vähän tutkimuksia. Nykyaikaisessa toimintaterapiassa ollaan siirtymässä enemmän toimintälähtöisiin lähestymistapoihin, joissa huomioidaan ensin lapsen toimintaa itsestä huolehtimisen, leikin ja päiväkotitoimintojen osalta. (Mandich & Rodger 2006, 122.) Lasten toimintaterapiassa ajatellaan, että vanhemmat on tärkeää ottaa mukaan toimintaterapiainventioon. Toimintaterapiassa pidetään ajankohtaisena perhelähtöistä työskentelyä, jossa on tärkeää vanhempien ja terapeutin välinen yhteistyö koko prosessin ajan. (Hanna & Rodger 2002, 14.) Hanna ja Rodger (ks. 2002, 15) viittavat Hansonin ja Carttaan, joiden mukaan lasten ja vanhempien tukeminen heidän omassa ympäristössään esimerkiksi ohjauksen ja neuvonnan avulla on tärkeää.

Rodger (2010, 28) viittaa McLaughiniin, jonka mukaan toimintälähtöinen interventio on aina taroituksenmukainen ja merkityksellinen lapselle sekä perheelle. Tämä ansiosta toimintälähtöinen interventio on myös asiakaslähtöinen ja ottaa perheen huomioon yksilöllisesti. Toimintälähtöisessä työskentelyssä toimintaterapeutti ja vanhemmat osallistuvat yhdessä aktiivisesti toimintaterapiainventioon. Toimintaterapeutti asettaa yhdessä perheen ja lapsen kanssa toimintaterapiainventiolle tavoitteet.

Vänskä, Laitinen-Väänänen, Kettunen & Mäkelä (2011, 15) määrittelevät ohjauksen käytännöllisen opetuksen antamiseksi. Ohjaaminen kuuluu toimintaterapeuttien ydintaitoihin. Toimintaterapeutti ohjaa lapsen perhettä käyttämään toimintoja, joilla voidaan tukea lapsen kehitystä (ks. Richardson 2006, 102.) Ohjauksen avulla toimintaterapeutti kertoo vanhemmille esimerkiksi arvioinnin tuloksista ja lapsen taidoista. Toimintaterapeutin tulee kertoa muun muassa arvioinnin tulokset niin, että vanhemmat ymmärtävät ne ja osaavat hyödyntää niitä tukiessaan lastaan kotona, perheen arjessa. (ks. Hanna & Rodger 2002, 16.)

Ohjaamisen pääpaino on vanhempien ymmärryksen lisääntyminen lapsen hyvinvointiin liittyen. Tämä ei ole mahdollista, mikäli työskentely on asiantuntija keskeistä. Salmi ja Vähä-Kouvolan (2000, 21) tutkimuksessa todettiin, että toimintaterapiaa toteutetaan liian asiantuntijakeskeisesti. Jos toimintaterapia koostuu vain lapsen käynnistä terapeutin luona kerran viikossa, on tuolloin terapia irrallaan perheen muusta arjesta. Terapiassa lapsen kanssa opetellut taidot eivät siirry lapsen kotiympäristöön, jos vanhempia ei ohjata tukemaan taitojen kehittymistä myös kotona. Ohja-

uksen avulla toimintaterapeutti ottaa perheen osaksi toimintaterapia-interventiota. Ohjauksen ansiosta toimintaterapiasta tulee myös perhelähtoisempää (ks. Case-Smith & Humphry 2001, 96–97). Perhelähtöisen työskentelyn avulla perheelle ja lapselle mahdollistuu onnistumisenkokemukset ja myös terapiasta tulee motivoivampaa (ks. Darlington & Rodger 2006, 30–31).

Hanna ja Rodger (2002, 14) viittaavat Bazykiin ym. määritellessään perhelähtöistä terapiaa. Heidän näkemyksensä mukaan keskeisessä asemassa on perheen ottaminen mukaan arvioinnin ja terapian suunnitteluun. Perhelähtöisessä työskentelyssä on tärkeää, että toimintaterapeutti tekee lasta koskevat suunnitelmat ja päätökset yhdessä vanhempien kanssa. Näin toimintaterapia on merkityksellisempää ja tarkoituksenmukaisempaa sekä lapselle että perheelle.

Blom (2010,40) tutki vanhempien kokemuksia yhteistyöstä toimintaterapeuttien kanssa. Tutkimuksessa todettiin, että toimintaterapeutit olivat antaneet aktiivisesti ohjeita vanhemmille kotiin arjen tueksi. Vanhemmat kuitenkin toivoivat lisää ohjeita ja ideoita arkeen ja olivat valmiita noudattamaan niitä. Tutkimuksen mukaan vanhemmat olivat ymmärtäneet roolinsa tärkeyden toimintaterapiainventiossa. Hanna ja Rodger (2002, 17) viittaavat Hinojosan tekemään tutkimukseen, jossa tutkittiin äitien kokemuksia arjen toiminnoista ja toimintaterapian vaikutuksesta perhe-elämään. Tutkimuksessa selvisi, että äidit harvoin noudattivat toimintaterapeuttien laatimia ”koti-ohjelmia” mutta pyrkivät sisällyttämään kehittymistä edistäviä toimintoja normaaleihin arjen toimintoihin. Näiden tutkimusten perusteella vanhemmat haluavat osallistua lapsensa toimintaterapiainventioon. He haluavat myös tukea kotiin ja konkreettisia ideoita ja ohjeita nimenomaan arjen toiminnoista. Hinojosan tutkimuksen pohjalta voidaan todeta, että arjesta irrallisilla ohjeilla ei ole merkitystä.

Salmi ja Vähä-Kouvolan (2000, 21) tutkimukseen osallistuneille vanhemmilla ei ollut tietoa mitä toimintaterapia on ja millaisia vaikutuksia sillä voi olla lapsen kehitykseen. Suurimmalla osalla tutkimukseen osallistuneista perheistä ei ollut tietoa lapselle asetetuista tavoitteista. Osa perheistä tiesi lapsensa tavoitteet, mutta näissä tapauksissa toimintaterapeutti oli asettanut tavoitteet itsenäisesti. Toimintaterapeutit eivät olleet keskustelleet perheiden kanssa heidän päivittäisestä elämästään ja arjesta. Veijolan (2004, 82) tutkimuksessa tuli ilmi, että vanhemmat kokivat itsensä ulkopuolisiksi toimintaterapiainventiosta. Tämä on mielestämme huolestuttavaa, koska perhelähtöisyys kuuluu oleellisesti toimintaterapian teoriaan. Tutkimuksissa on myös osoitettu, että vanhempien osallistuminen terapiaan lisää terapian vaikuttavuutta. (ks. Darlington & Rodger 2006, 30–31.)

Lasten toimintaterapiassa toimintaterapeutit arvioivat lasten visuaalisen hahmottamisen valmiuksia. Visuaalinen hahmottaminen ja sen määritelmät ovat abstrakteja ja monimutkaisia, minkä vuoksi vanhempien voi olla vaikeaa ymmärtää niitä. Schneekin (2010, 376) mielestä vanhemmat tarvitsevat ohjausta toimintaterapeutilta ymmärtääkseen visuaalista hahmottamista, ja kuinka se näkyy lapsen toiminnassa.

3 PROJEKTIN SUUNNITTELU

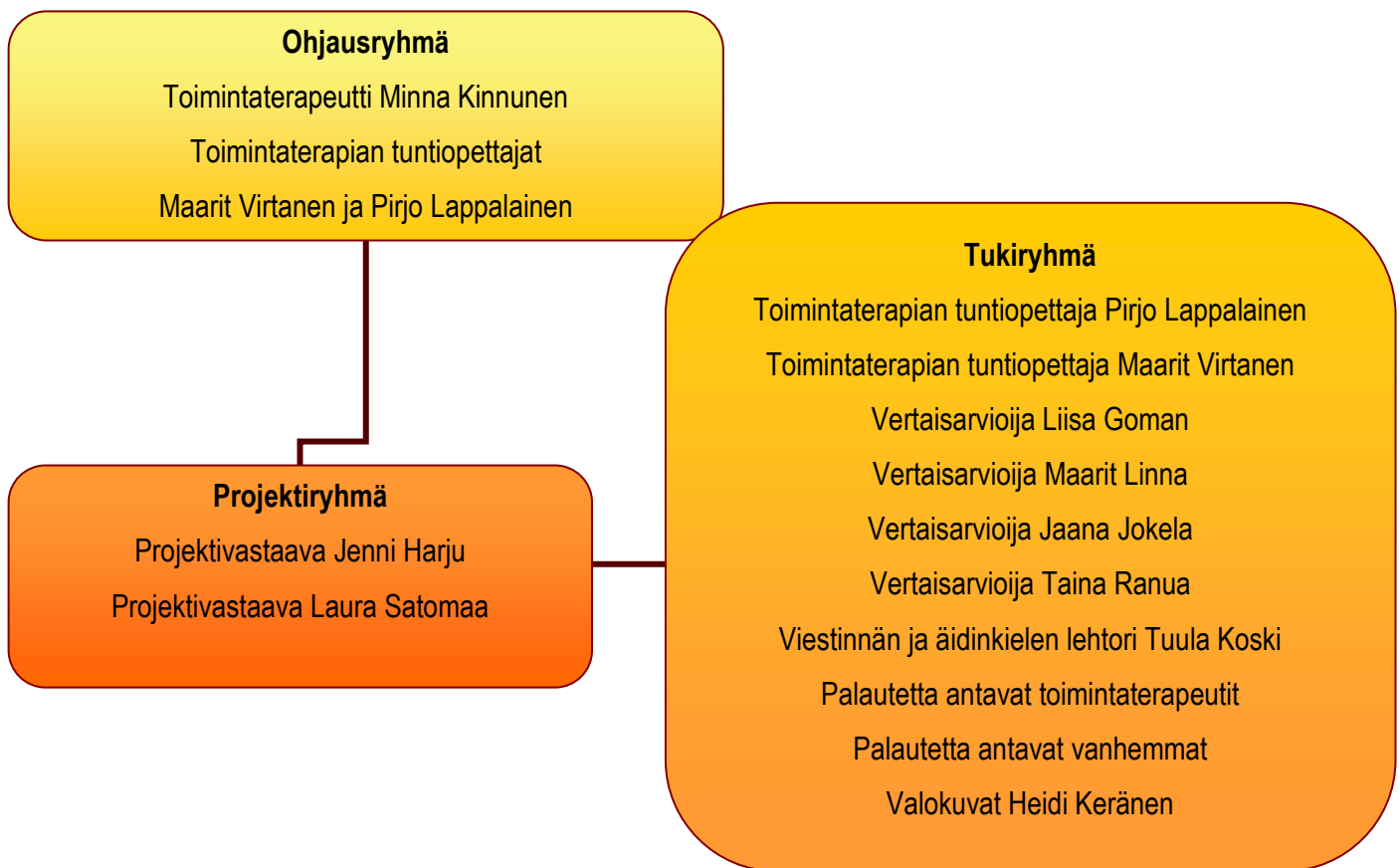
3.1 Projektioorganisaatio

Projektioorganisaatio muodostuu kahdesta tai useammasta yksilöstä, jotka työnjaon kautta saavuttavat projektille asetetut tavoitteet. Organisaatiossa kaikilla on oma roolinsa ja tehtävänsä, ja ne kaikki ovat suhteessa toisiinsa. Kaikkien projektioorganisaation jäsenten on ymmärrettävä roolinsa ja erityisesti pienessä projektissa roolien erottaminen on tärkeää. (Karlsson & Marttala 2002, 76–78).

Projektiryhmä pitää huolen siitä, että projekti sisältää kaikki onnistumiseen tarvittavat toiminnot ja varmistuu siitä, että projekti valmistuu asetetussa ajassa. Se pitää huolen, että projekti pysyy budjetissa sekä saavuttaa projektille asetetut tavoitteet. Projektiryhmän tehtäviin kuuluu muun muassa laadun suunnittelu, varmistus ja projektin tarkkailu. Projektiryhmä informoi ja viestii projektista. (Karlsson & Marttala 2002, 83–85.) Projektivastaavien keskeisiä tehtäviä on ryhmän edustaminen ulospäin, ryhmän identiteetin luominen ja tukeminen päätöksenteossa. Projektivastaavat vastaavat projektin toiminnasta ja ovat suunnannäyttäjät sekä organisoijat. He hallitsevat projektin kokonaisuuden, joka on heidän päätehtävänsä. Kokonaisuuden hallinnan apuvälineinä projektivastaavat käyttävät projektisuunnitelmaa, kokouksia ja niistä kirjoitettuja pöytäkirjoja sekä muita keskusteluja kuten ohjausaikoja ohjausryhmän jäsenten kesken. (Paasivaara, Suhonen & Nikkilä 2008, 110–113.) Tässä projektissa projektiryhmän muodostivat toimintaterapeutti opiskelijat Jenni Harju ja Laura Satomaa, jotka molemmat toimivat projektivastaavina. Projektivastaavista Laura Satomaa toimi yhteyshenkilönä muun muassa ohjausryhmässä olevan Minna Kinnusen kanssa ja Jenni Harju vastasi projektin budjetin seurannasta.

Ohjausryhmä nähdään ”projektin hallituksena”, joka on voimavara päätösprosessissa. Ohjausryhmä antaa projektiryhmälle tuen ja voimavarat, jotka se tarvitsee selviytyäkseen tehtävästään. (Karlsson & Marttala 2002, 82–83). Ohjausryhmä tukee, ohjeistaa ja valvoo projektia sekä kertoo projektiryhmälle mielipiteitä sen eri vaiheissa. Se on myös asiantuntijaryhmä, jonka asiantuntemusta käytetään projektin sisältökysymyksissä. (Paasivaara, Suhonen & Nikkilä 2008, 120). Projektimme ohjausryhmässä toimii Tuiran terveysaseman toimintaterapeutti Minna Kinnunen. Ohjausryhmään kuuluvat myös toimintaterapian tuntiopettajat Maarit Virtanen ja Pirjo Lappalainen, jotka hyväksyvät projektin välitulokset.

Tukiryhmän tehtävänä on varmistaa, että projektiin vaikuttavat ryhmät ja asiantuntijat saavat mahdollisuuden vaikuttaa projektiin. Tukiryhmä tuo esille näkökulmia ja ideoita, mutta heillä ei ole päätöksenteko-oikeutta. (Karlsso & Marttala 2002, 85). Projektimme tukiryhmään kuuluivat toimintaterapian tuntiopettajat Maarit Virtanen ja Pirjo Lappalainen sekä viestinnän ja äidinkielen lehtori Tuula Koski. Projektimme vertaisarvioijia aiheeseen perehtymisen ja tuotekehitysprojektin suunnittelun ajan olivat Liisa Goman ja Maarit Linna. Projektin päättämisvaiheen vertaisarvioijina olivat Jaana Jokela ja Taina Ranua. Tukiryhmään kuuluivat myös palautetta antavat toimintaterapeutit ja vanhemmat sekä valokuvat ottanut Heidi Keränen.

KUVIO 1. Projektioorganisaatio

3.2 Projektin päätehtävät

Projektilla on prosessimainen elinkaari (Viirkorpi 2000, 10). Projekti jakautuu elinkaarensa aikana erilaisiin tehtäviin, jotka ominaisuuksiltaan ja työskentelyltään poikkeavat toisistaan (ks. Ruuska 2007, 22). Projektin tavoitteet ja aikaansaannokset määräytyvät hankekohtaisesti. Projekteihin integroituu useita tekijöitä ja tuotekehityksen tukitoimintoja. Käyttöön otetut projektityöskentelyn muodot ja periaatteet organisoivat ja tehostavat toimintaa. (Jämsä & Manninen 2000, 29.) Tämän projektin päätehtäviä olivat aiheeseen perehtyminen, tuotekehitysprojektin suunnitteleminen, oppaan suunnittelu ja toteutus sekä projektin päättäminen. Tehtäväluettelossa (liite 1) on eritelty projektin pää- ja osatehtävät sekä projektin aikataulu.

Aiheeseen perehtyminen alkoi heinäkuussa 2010, jolloin päätimme valmistavan seminaarin aiheen. Yhteistyökumppanimme oli Tuiran terveysasemalla työskentelevä toimintaterapeutti Minna Kinnunen, jolta saimme tiedon oppaan tarpeellisuudesta ammattitaitoa edistävän harjoittelun aikana. Minna Kinnusen kanssa käytyjen keskustelujen pohjalta rajasimme työn koskemaan 5-6-vuotiaita lapsia. Elokuussa teimme sähköpostin välitykselle alustavan sopimuksen toimintaterapeutin kanssa yhteistyön aloittamisesta ja kartoitimme projektin tarvetta ja tavoitteita. Perehdyimme lasten toimintaterapian kirjallisuuteen, 5-6-vuotiaan lapsen kehitykseen ja määritelmiin visuaalisesta hahmottamisesta ja vaikutuksista lapsen toimintaan syyskuun ja marraskuun 2010 aikana. Valmistavaan seminaariin kirjoitimme 5-6-vuotiaan lapsen normaalista kehityksestä, lasten toimintaterapiasta ja visuaalisesta hahmottamisesta. Valmistavaan seminaariin teimme toiminnan analyysijä Toddin Visuaalisen Informaation Analyysin viitekehyksen mukaan havainnollistamaan kuvauksia 5-6-vuotiaan lapsen toimiessa hänen leikkiessä legoilla ja pukeutuessaan. Esitimme ja viimeistelimme välituloksena syntyneen valmistavan seminaarityöme ”Visuaalinen hahmottaminen 5-6 -vuotiaan lapsen toiminnassa” tammikuussa 2011.

Tuotekehitysprojektin suunnittelemisen aloitimme marraskuussa 2010, jolloin aloimme laatia kirjallista projektisuunnitelmaa. Osallistuimme samaan aikaan tuotekehityksen perusteet opintojaksolle, jonka aikana tutustuimme tuotekehittelyä käsittelevään kirjallisuuteen. Kirjallisuuden perehtyminen jatkui toukokuulle 2011 asti. Tämän vaiheen aikana tutustuimme muun muassa visuaalisen hahmottamisen viitekehyksiin ja 5–6-vuotiaan lapsen tavanomaisiin toimintoihin.

Tuotekehitysprojektisuunnitelman kirjoittamisen aikana tutustuimme myös projektikirjallisuuteen, laadimme projektimme laatukriteerit ja budjetin ja arvioimme projektimme riskejä. Laatukriteerit valitsimme toimintaterapian nykykäsityksen ja arvojen pohjalta sekä sen pohjalta millaiseksi me tuotteen halusimme valmistaa. Välitavoitteena syntyneen tuotekehitysprojektisuunnitelman ”Toimintoja 5-6-vuotiaalle lapselle tukemaan visuaalisen hahmottamisen kehittymistä” esitimme toukokuussa 2011, jonka jälkeen viimeistelimme suunnitelmaa kesäkuussa. Virallinen yhteistyösopimus yhteistyökumppanin kanssa kirjoitettiin tuotekehitysprojektisuunnitelman valmistumisen jälkeen.

Oppaan suunnittelu ja toteutus alkoi 5–6-vuotiaan arjen toimintojen analysoinnilla Schneckin Visuaalisen hahmottamisen viitekehyksen mukaan ja toimintojen havainnoinnilla toukokuussa jatkuen heinäkuulle 2011 asti. Suunnittelimme opasta niin, että havainnoimme lähipiirin ja tuttujen lapsia ja perheiden arjen toimintaa sekä lasten toimimista eri ympäristöissä. Havainnoinnin pohjalta listasimme lapselle tarkoituksenmukaisia ja innostavia toimintoja, joihin hän halusi osallistua. Olimme myös yhteydessä yhteistyökumppaniimme ja keskustelimme oppaan sisällöstä ja toteutuksesta hänen kanssaan. Oppaan sisällön toteuttamisen aikana teimme valituista arjen toimintoista toiminnan analyysyjä ja sovelluksia tarkastellen näin toimintoja eri näkökulmista. Valittuja toimintoja vertasimme myös toimintaterapian kirjallisuudesta löytämiimme toimintoihin, jotka tukevat visuaalista hahmottamista. Samanaikaisesti suunnittelimme oppaan kuvitusta ja ulkoasua. Valitsimme valokuvat, koska ne havainnollistavat oppaaseen tulevia toimintoja. Valokuvat otti toimintaterapeuttipiskelija Heidi Keränen oppaan sisällön pohjalta elo-syyskuun aikana. Painopaikan valinnan oli tarkoitus tapahtua tehtäväluettelon mukaan jo heinäkuussa, mutta todellisuudessa paikan valinta tapahtui vasta syksyllä 2011.

Oppaan ensimmäinen versio tulostettiin lokakuun alussa 2011. Tulostimme koekäyttöön menevän version itse, jotta koekäyttävät toimintaterapeutit voivat tehdä oppaaseen suoraan muistiinpanoja ja muutosehdotuksia. Yhteistyökumppanimme oli yksi koekäyttäjistä ja hänen avullaan löysimme toisen opasta koekäyttävän toimintaterapeutin. Kolmas opasta koekäyttävä toimintaterapeutti löytyi toimintaterapeutin kesälomansijaisuuden aikana. Ennen koekäyttöä laadimme saattekirjeet toimintaterapeuteille (liite 2) ja vanhemmille (liite 3) sekä palautelomakkeet opasta koekäyttävälle toimintaterapeuteille (liite 4) ja vanhemmille (liite 5). Palautelomakkeisiin laadimme avoimia kysymyksiä laatukriteereihin perustuen. Koekäyttöaika oli kolme viikkoa, kuten olimme suunnitelleet. Palautteita analysoimme marraskuun 2011 alussa marraskuun puoliväliin asti. Pa-

lauteiden pohjalta viimeistelimme opasta, jonka jälkeen lopullinen opas painettiin marraskuussa 2011.

Projektin päättäminen alkoi elokuussa 2011, jolloin aloimme kirjoittaa loppuraporttiin projektin toteutumista ja onnistumista ja oppaan suunnittelun ja toteutuksen arviointia. Loppuraportissa arvioimme myös oppaalle asetettujen laatukriteerien toteutumista saamamme palautteen pohjalta. Loppuraportin esitimme marraskuussa 2011, jonka jälkeen viimeistelimme raportin.

4 OPPAAN SUUNNITTELU JA TOTEUTUS

4.1 Oppaalle asetetut laatukriteerit

Oppaalle asetettuja laatukriteerejä olivat **asiakaslähtöisyys, toimintälähtöisyys ja ymmärrettävyys**. Toimintaterapiassa lapsi nähdään avainhenkilönä kuntoutusprosessissa, mutta myös hänelle läheiset henkilöt, kuten vanhemmat nähdään asiakkaina, jotta kuntoutuminen johtaa parhaaseen mahdolliseen tulokseen (Hautala, Hämäläinen, Mäkelä & Rusi-Pyykkönen 2011, 89). Hautala ym. (2011, 91) viittaavat Falardeauhin ym. kuvaillessaan asiakaslähtöisyyden perustaa. Heidän mukaansa asiakaslähtöisyys perustuu asiakkaan ainutlaatuisuuteen ja autonomiaan. Jokaisella asiakkaalla on tarinansa kerrottavanaan ja siksi toimintaterapeutin tulee kohdata jokainen asiakas yksilönä. Terapian lähtökohtana ovat asiakkaan ilmaisema tavoitteet, tarpeet ja asiakkaan itsensä tekemät päätökset ja valinnat. Tässä projektissa asiakkaita ovat toimintaterapeutit, vanhemmat ja 5–6-vuotiaat lapset. **Asiakaslähtöisesti** työskennellessä asiakkaan ja toimintaterapeutin välille syntyy aitoa, kahdensuuntaista vaikuttamista ja vuoropuhelua. Sosiaali- ja terveysalan palveluja ja tuotteita kehitetään niin, että ne ottavat huomioon lapsen tarpeet sekä hänen lähiyhteisön ja ympäristön. (ks. Outinen & Lindqvist. 1999, 11.) Toimintaterapeutin käyttäessä opasta ohjauksen ja neuvonnan välineenä asiakaslähtöinen työskentely mahdollistuu, koska oppaan avulla toimintaterapeutti voi kertoa selkeästi ja konkreettisesti vanhemmille mitä visuaalinen hahmottaminen on.

Silloin kun lapsi ei kykene ilmaisemaan itseään tai tekemään valintoja, toimintaterapeutin tärkeitä yhteistyökumppaneita voivat olla asiakkaan läheiset eli tässä tapauksessa vanhemmat. (ks. Falardeau & Durand 2002, 137.) Oppaaseen kootaan arjen toimintoja, jotka ovat helposti liitettävissä kotiympäristöön. Näin oppaasta tulee asiakaslähtöinen vanhemmille. Toimintaterapiassa on tärkeää, että kiinnitetään tietoisesti enemmän huomiota lapsen vahvuuksiin kuin ongelmiin (ks. Townsend 2003, 82). Asiakaslähtöisen oppaasta 5–6-vuotiaalle lapselle tekee se, että lapsen ongelmien sijasta keskitytään kuvaamaan hänen ja perheen vahvuuksia ja arjen tukemista toiminnan avulla (ks. Saarnio 2004, 247). Oppaan sisältämät arjen toiminnot ovat tarkoituksenmukaisia ja motivoivia juuri sen ikäiselle lapselle. Asiakaslähtöisyydellä pyrimme siihen, että opas vastaa mahdollisimman hyvin lasten, perheiden ja toimintaterapeuttien tarpeisiin.

Toimintaterapiassa toiminnan käyttäminen on toimintaterapian perusta (Peloquin 2000, 40). Toimintalähtöinen työskentely lasten toimintaterapiassa tarkoittaa sitä, että toimintaterapeutti keskittyy lapseen ja perheeseen, heidän toimintoihinsa ja ympäristöihinsä intervention aikana (Rodger 2010a, 16). Oppaan **toimintalähtöisyys** näkyy niin, että visuaalinen hahmottaminen on kuvattu arkipäivän toiminnasta lähtöisin. Toimintalähtöisyyden ansiosta toimintaterapeutilla on mahdollisuus tarkastella ja kertoa visuaalisesta hahmottamisesta toiminnan tasolla eikä vain valmiustasolla tai pöytätasolla suoritettavina tehtävinä. Toimintalähtöisen kuvaamisen avulla vanhempien ymmärrys visuaalisen hahmottamisen näkymisestä 5–6-vuotiaan lapsen arjen tilanteissa, toimintojen aikana on mahdollista kehittyä. Toimintaterapeutti tukee ja rohkaisee lasta ja vanhempia aktiivisesti osallistumaan merkitykselliseen toimintaterapiaintervention. Tämä edellyttää hyvän yhteistyösuhteen luomista koko perheeseen, kiinnostusta lapsen ja perheen hyvinvointiin ja oikeiden toimintojen valintaa. (Rodger 2010b, 30.)

Yksi laatukriteereistämme oli **ymmärrettävyys**. Ymmärrettävyys muodostuu tosiasioista, jotka kerrotaan mahdollisimman täsmällisesti ja vanhempien tiedontarve huomioiden (ks. Jämsä & Manninen 2000, 54.) Oppaan tieto on kirjoitettu ymmärrettävästi ja selkeästi, jotta vanhemmalle muodostuu käsitys mitä visuaalinen hahmottaminen on ja kuinka sitä voidaan tukea arjessa. Oppaan asiasisältö valitaan sen mukaan kenelle ja missä tarkoituksessa ja laajuudessa tietoa välitetään (ks. Jämsä & Manninen 2000, 56). Oppaassa huomioimme vanhempien tiedon tarpeen lapsen hyvinvointia koskien, näin vanhemmille muodostuu tieto ja näkemys lapsen tilanteesta. Tämä vähentää vanhempien huolta ja mahdollisesti lisää heidän sitoutumistaan lapsen kuntoutukseen. Oppaan sisältämät kuvat ja arjen esimerkit tukevat asiatekstiä ja kuvausta visuaalisesta hahmottamisesta. Kuvaus visuaalisesta hahmottamisesta kirjoitetaan lyhyesti ja ytimekkäästi, jotta vanhemmat omaksuvat tiedon. Toimintaterapeutti valitsee yhdessä vanhempien kanssa oppaasta ne osa-alueet, joita vanhemmat tarvitsevat ja antaa ne vanhemmille kotiin, jotta heillä on mahdollisuus tutustua materiaaliin vielä myöhemmin. (ks. Parkkunen, Vertio & Koskinen-Ollonqvist 2001, 13).

4.2 Oppaan suunnittelu

Oppaan suunnittelu alkaa, kun on päätetty, millainen tuote on aikomus suunnitella ja valmistaa. Suunnittelulle on ominaista analyysi siitä, mitkä eri näkökohdat ja tekijät ohjaavat tuotteen valmistamista. (Jämsä & Manninen 2000, 43.) Oppaan suunnittelu alkoi keväällä 2011, jolloin pidimme palaverin yhteistyökumppanimme kanssa. Palaverin aikana keskustelimme oppaan sisällöstä ja

toteutusmuodosta. Yhteistyökumppanimme toi esille, mitä ja millaista tietoa vanhemmat hänen mielestään tarvitsevat visuaalisesta hahmottamisesta. Keskustelimme myös alustavasti oppaan koekäytöstä ja pyysimme yhteistyökumppanimme lisäksi kahta muuta toimintaterapeuttia koekäyttämään opasta. Palaverin perusteella aloimme suunnitella oppaan sisältöä.

Valitsimme visuaalisen hahmottamisen viitekehysten kuvamaan visuaalisen hahmottamisen käsitteet ja rajaamaan työtämme. Oppaan suunnittelun aikana suomensimme viitekehystä opasta varten. Viitekehys käsittelee visuaalisen kognition osa-alueita sisältäen visuaalisen tarkkaavaisuuden, visuaalisen muistin, visuaalisen erottelun, muotopysyvyyden, kuviotaustaerottelun, visuaalisen päättelyn ja avaruudellisen hahmottamisen. Visuaalisen hahmottamisen viitekehys rajasi työmme koskemaan vain visuaalista hahmottamista poissulkien esimerkiksi visuomotoriikan.

Oppaaseen valittiin tietoa sen mukaan kenelle, missä tarkoituksessa ja laajuudessa tietoa välitetään (ks. Jämsä & Manninen 2000, 56). Halusimme kuvata käsitteet niin, että henkilön jolla ei ole aiempaa tietoa visuaalisesta hahmottamisesta, saa aiheesta käsityksen ja ymmärtää mistä on kysymys. Kuvasimme jokaisen osa-alueen yhdelle A4 sivulle selkeästi ja lyhyesti. Kuvauksista käy ilmi mitä sillä tarkoitetaan ja mihin lapsi voi sitä hyödyntää ja missä hän sitä tarvitsee. Halusimme oppaan sisältävän tietoa sopivasti ja arjen esimerkkejä sisältäen. Arjen esimerkkien avulla tieto visuaalisesta hahmottamisesta ja sen osa-alueista on helpompi ymmärtää ja siitä tulee konkreettisempaa.

Oppaaseen valitsimme arjen toimintoja emmekä pöytätason tehtäviä. Yhteistyökumppanimme toive oli, että opas sisältäisi kuvia kaupasta ostettavista peleistä ja tehtäväkirjoista. Niiden avulla vanhemmat voisivat tukea lapsen visuaalisen hahmottamisen kehittymistä, pelaamalla niitä kotona lapsensa kanssa. Nykypäivän toimintaterapia keskittyy toimintaan eikä valmiustasolla tehtäviin yksittäisiin tehtäviin. Arjen toimintoihin vaikuttamalla toimintaterapialla on mahdollisuutta siirtyä osaksi perheiden jokapäiväisiä toimintoja. Case-Smith (ks. 2001a, 17) viittaa Tromblyyn, jonka mukaan toiminnot, jotka kehittävät lapsen toiminnallista suoriutumista ovat aina tarkoituksenmukaisia ja merkityksellisiä. Tärkeintä on, että merkityksellinen toiminta löytyy lapsen omasta arjesta, mielenkiinnonkohteista ja arvoista.

Oppaaseen muodostuneen teorian ja visuaalisen hahmottamisen käsitteiden pohjalta laadimme toiminnan analyysijä 5–6-vuotiaan lapsen arjen toiminnasta ja leikistä, hänen toimiessa kehitysiäkensä mukaisesti. Havainnoimme tuttujen ja lähipiirien lapsien arjen toimintaa ja haimme tietoa

toimintaterapian kirjallisuudesta tämän ikäisten lasten tavanomaisista mielenkiinnon kohteista. Havainnoinnin pohjalta selvitimme asiakasprofiilimme, jonka tavoitteena on täsmentää, ketkä ovat suunniteltavan oppaan ensisijaiset hyödynsaajat ja millaisia he ovat tuotteen käyttäjinä (ks. Jämsä & Manninen 2000, 44). Kirjallisuuteen perehtymisen ja toiminnan analyysien avulla täsmentimme ja valitsimme oppaaseen tulevia toimintoja ja esimerkkejä. Arjen toimintoja analysoimme kunkin visuaalisen hahmottamisen osa-alueen käsitteen mukaan. Analysoimme esimerkiksi kuinka visuaalinen tarkkaavaisuus näkyy lapsen pyöräillessä. Halusimme oppaan sisältävän toimintoja, joita voi toteuttaa kotona, eri ympäristöissä ja vuodenaikoina sekä toimintoja, jotka soveltuvat sekä tytöille että pojille. Prosessia auttoi 5–6-vuotiaan lapsen normaalin kehityksen tunteminen. Valitsemamme arjen toiminnat jaoteltiin kunkin visuaalisen hahmottamisen osa-alueen käsitteen alle.

Tekstin sijoittelulla on myös vaikutusta aineiston sisällön selkeyteen. Tekstin ja taustan kontrastin tulee olla hyvä, jotta tekstiä on helppo lukea. (Parkkunen ym. 2001, 16.) Oppaassa sivujen asetelussa olemme ottaneet huomioon sen, ettei yhdellä sivulla olisi liikaa tekstiä vaan sitä on kevennetty kuvilla. Oppaaseen suunnittelimme myös hyödyntävämmä kuvitusta mikä, Ewlesin & Simnettin (1995, 234) mukaan on hyödyllistä. Heidän mukaansa kuvitusta ja tekstiä kannattaa käyttää yhdessä mikäli mahdollista, koska tällöin aikaan saadaan parempi vaikutus. Suunnitteluvaiheessa kesällä 2011 valitsimme kuvitukseksi piirrettyjen kuvien sijaan valokuvat, koska mielestämme niistä välittyy paremmin lapsen toiminta, vuorovaikutus, ilmeet ja eleet. Valokuviiin liittyvät aina tekijänoikeudet. Oikeus kuvaan on aina kuvan ottajalla ja kuvissa esiintyneillä henkilöillä. (Lammi 2008, 249.) Valokuvattavat lapset ja kuvaaja löytyivät lähipiiristämme, joten valokuvien valitseminen kuvitukseksi oli luonnollinen valinta. Valokuvien käyttöön ja jakamiseen meillä on kirjallinen lupa lasten huoltajalta. Valokuvaus tapahtui pääsääntöisesti kesän 2011 aikana, minkä vuoksi esimerkiksi talvikuvien ottaminen ei ollut mahdollista.

4.3 Oppaan toteutus

Tuotteen suunnittelu etenee toteutusvaiheeseen valittujen ratkaisuvaihtoehtojen, rajausten, periaatteiden ja asiantuntijayhteistyön mukaisesti. Lopulliset tuotteen sisältöä ja ulkoasua koskevat valinnat tehdään tuotteen tekovaiheessa. (Jämsä & Manninen 2000, 54.)

Oppaan toteutuksen aikana perehdyimme myös kirjallisuuteen, josta haimme tietoa merkityksellisestä toiminnasta tämän ikäiselle lapselle. Case-Smith (2001a, 18) viittaa Nelssonin ym. jotka

tutkivat merkityksellisen toiminnan vaikutusta lapsen arjen suoriutumiseen. Tutkimuksessa selvisi, toiminnan ollessa lapselle merkityksellistä esimerkiksi leikkiminen, osallistuu lapsi toimintaan pidempään ja yrittää selviytyä toiminnasta paremmin. Tulokset osoittavat, että toiminnan merkityksellisyys motivoi lasta suoriutumaan ja sen avulla toiminnasta tulee vaikuttava. Oppaaseen valittujen toimintojen avulla halusimme tuoda esille arjen tilanteiden ja normaalin arjen lapsen kehitystä tukevana toimintana. Mielestämme vanhemmille tarjotaan paljon erillisiä arjesta irrallisia harjoitteita tukemaan lapsensa kehitystä. Tämän vuoksi otimme oppaan näkökulmaksi arjen toiminnot.

Toteutusvaiheessa laadimme oppaaseen lukijalle osuuden (liite 2) toimintaterapeuteille ja vanhemmille. Siihen kirjasimme kenelle opas on tarkoitettu ja kuinka toimintaterapeutti voi hyödyntää opasta ohjauksen ja neuvonnan välineenä. Kirjasimme siihen myös yleistä tietoa siitä, mitä visuaalinen hahmottaminen on ja kuinka se voi näkyä muun muassa lapsen oppimisessa. Ohjausryhmän kanssa käytyjen keskustelujen jälkeen lisäsimme oppaaseen osion 5–6-vuotiaan lapsen normaalista kehityksestä ja taidoista, joita sen ikäisen odotetaan osaavan. Halusimme oppaan olevan vanhempia rohkaiseva ja korostaa sitä, että vanhemmat ovat lapsensa asiantuntijoita. Tämän vuoksi laadimme oppaaseen yleisiä ohjeita vanhemmille, jossa kerromme vireystason, kannustuksen ja motivoinnin vaikutuksesta lapsen oppimiseen ja perheiden yksilöllisistä tavoista ja tottumuksista.

Ziviani, Desha ja Rodger (2006, 106) viittaavat Primauhun kuvatessaan, että toimintaterapeutin on hyvä selvittää perheen arjen rutiineja ja näin auttaa vanhempia sulauttamaan lapsen leikkiä esimerkiksi kodinhoidollisten tehtävien lomaan. Oppaan toteutusvaiheessa laadimme oppaaseen päiväkirjan, johon vanhemmat voivat kirjoittaa 1-2 viikon ajalta heidän perheensä tavanomaisesta arkipäivän kulusta. Toimintaterapeutti voi antaa vanhemmille päiväkirjan kotiin täytettäväksi esimerkiksi arvioinnin alussa. Päiväkirjan pohjalta toimintaterapeutti yhdessä vanhempien kanssa suunnittelee oppaan toimintoja hyödyntämällä perheen arkea.

Oppaan tavoitteena on informoida viestin vastaanottajaa, jolloin tekstityyliksi valitaan asiatyyli. Tekstin hyvä jäsentely ja otsikoiden muotoilu on tärkeää. Toinen ratkaistava asia on painoasu, jolloin valitaan kirjaintyyppi ja – koko sekä palstoitus- ja kuvitusmuoto. (Jämsä & Manninen 2000, 56–57.) Oppaan toteutuksen aikana valitsimme oppaan kirjasintyypiksi Arial Narrow:n ja tekstin fontiksi 12. Käytimme oppaan asiatekstissä pienaakkosia suuraakkosten sijaan. Pienaakkoset ovat helppolukuisampia kuin suuraakkoset, koska ne hahmottuvat lukijalle nopeammin. (Lammi 2008, 38.) Pääotsikot kirjoitimme **SUURAAKKOSILLA** fontilla 14 ja **Väliotsikot** pienaak-

kosilla fontilla 14, käytimme lisäksi lihavointi ja kursivointia. Valitsimme oppaan kooksi A4 kokoisen vaakatasossa olevan painoasun. A4kokoisen vaakatasossa olevan painoasun valitsimme, koska ajattelimme, että toimintaterapeutin on helppo käyttää sitä ohjaus ja neuvon tilanteessa vanhemman kanssa. Fontin väriksi valitsimme mustan ja paperin perusväriksi valkoisen helppolukuisuuden ja luettavuuden vuoksi (ks. Lammi 2008, 38,231).

Oppaan asiasisältöä kirjoitimme projektisuunnitelmassa asetettujen laatukriteerien pohjalta. Haasteelliseksi koimme visuaalisen hahmottamisen määritelmien kirjoittamisen oppaaseen selkeästi ja yksinkertaisesti. Asiasisältöä kirjoittaessa on tarpeen hakea palautetta tukiryhmältä näkökulmien toimivuudesta ja sisällön merkityksellisyydestä (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2009, 49).

Tuotteen sommittelulla tarkoitetaan julkaisun osien eli tekstin ja kuvien sijoittamista niille varattuun tilaan, mikä voi olla kokonainen sivu tai useamman sivun muodostama aukeama. Sommittelun tavoitteet ovat esteettisiä ja käytännöllisiä. Sen avulla on mahdollista luoda halutunlainen ilme ja tunnelma. Sommittelun tavoitteena on aina silmää miellyttävä, selkeä ja tasapainoinen kokonaisuus. (Lammi 2008, 30.) Oppaan sivun vasemmalle puolelle laadimme tekstin ranskalaisin viivoin. Oppaan sivun oikealle puolelle päätimme asettaa tekstiä tukevia valokuvia toiminnallisista tilanteista. Asetimme jokaiselle sivulle kolme valokuvaa pystyriiviin. Kuvat ovat samankokoisia (6,01x8,76cm) jokaisella sivulla. Oppaassa on muun muassa kuvaus toiminnasta ”Voitte pyytää lasta erottelemaan aterimet kuivaustelineestä oikeille paikoille laatikkoon”, ja vieressä on kuva lapsesta tekemässä kyseistä toimintaa. Lapsi voi myös itse katsoa oppaan kuvia ja saada ideoita leikkiin. Ewles ja Simnetti (1995, 234) kertovat kuvituksen käytöstä olevan hyötyä. Heidän mukaan kuvitusta ja tekstiä kannattaa käyttää yhdessä mikäli mahdollista.

Tuotteen ensimmäisen version valmistuttua saimme ohjausta ohjausryhmän opettajilta. Visuaalisen hahmottamisen määritelmiä kirjoittaessamme päädyimme otsikoimaan visuaalisen hahmottamisen osa-alueet samoilla käsitteillä, mitä olemme nähneet toimintaterapeuttien yleisesti käytävän esimerkiksi lausunnoissa. Tämän avulla vanhemmat voivat halutessaan hakea lisätietoa esimerkiksi Internetistä visuaalisen hahmottamisen osa-alueista. Oppaan loppuun kokosimme lähdeluettelon käyttämistämme toimintaterapian lähteistä, joista toimintaterapeutilla on mahdollisuus hakea lisätietoa.

Suunnittelu ja toteutusvaiheen tuloksena syntyi opas, josta toimintaterapeutilla on tarkoitus kopioida ohjauksen jälkeen tietoa vanhemmille kotiin arvioituaan, millaista tietoa perhe siitä tarvitsee. Toimintaterapeutti voi kopioida vanhemmille esimerkiksi 5-6-vuotiaan lapsen kehityksen, visuaalisen hahmottamisen määritelmän, ohjeita vanhemmille ja sen visuaalisen hahmottamisen osa-alueen sekä toimintoja kotiin, jossa lapsi tarvitsee tukea tai harjoittelua. Jos lapsen hankaluudet ovat esimerkiksi avaruudellisen hahmottamisen osa-alueella, voi toimintaterapeutti kopioida vanhemmille juuri kyseisen osa-alueen määritelmän. Ei ole varmaankaan tarkoituksenmukaista, että toimintaterapeutti kopioida koko oppaan vanhemmille. Oppaassa on lisäksi tilaa muistiinpanoille, johon toimintaterapeutti voi keksiä lisää arjen toimintoja sekä peli ja leikkivaihtoehtoja.

4.4 Palautteen keruu ja oppaan viimeistely

Ennen koekäyttöä laadimme saatekirjeet toimintaterapeuteille (liite 3) ja vanhemmille (liite 4) sekä palautelomakkeet opasta koekäyttävälle toimintaterapeuteille (liite 5) ja vanhemmille (liite 6). Palautelomakkeisiin laadimme avoimia kysymyksiä. Vastausten avulla analysoimme laatukriteerien toteutumista. Avoimet kysymykset mahdollistavat vastaajien spontaanien mielipiteiden ilmaisun ja ne rajaavat vastausta vain vähän (Vilkkä 2005, 86).

Oppaat menivät koekäyttöön aiemmasta suunnitelmasta poiketen lokakuun alussa ja olivat koekäytössä kolme viikkoa. Viivästyminen johtui henkilökohtaisista tilanteistamme. Parhaita keinoja palautteen ja arvioinnin saamiseksi tuotteesta on koekäyttää sitä. Palautetta kannattaa hankkia sellaisilta tuotteen loppukäyttäjiltä, jotka eivät tunne kehiteltävää tuotetta ennestään. Koekäyttölanteiden tulisi olla mahdollisimman todellisia arjen tilanteita. (Jämsä & Manninen 2000, 80.) Palautetta saimme kolmelta toimintaterapeutilta ja seitsemältä 5–6-vuotiaan lapsen vanhemmalta. Koekäyttö vastasi todellisia arjen tilanteita. Toimintaterapeutit käyttivät opasta vanhempien kanssa, joko arvioinnin tuloksista kertoessaan tai terapiaintervention aikana. Palautetta saimme monipuolisesti, ja se oli suurelta osin positiivista. Yksi kolmesta toimintaterapeutista toi kuitenkin esille, että oppaassa on vielä paljon kehitettävää, muttei kuitenkaan kirjoittanut millaisia asioita tulisi kehittää.

Laadulla tarkoitetaan tuotteen ominaisuuksista muodostuvaa kokonaisuutta, johon perustuu tuotteen kyky täyttää sille asetetut odotukset. Laadunvarmistuksella voidaan saada luotettavaa tietoa siitä, vastaako tuote ennalta asetettuja laatukriteerejä. Laadunarvioinnin avulla voidaan tehdä ehkäiseviä ja korjaavia toimia virheiden poistamiseksi. (Jämsä & Manninen 2000, 128, 135.) Laatu-

kriteerien täyttymistä ja toteutumista varmistimme perehtymällä kirjallisuuteen koko opinnäytetyö prosessin ajan, hakemalla aktiivisesti ohjausta ja palautteiden keruulla. Kohderyhmältä voidaan pyytää palautetta valmistetusta tuotteesta, esimerkiksi käytettävyydestä ja ohjeistuksen selkeydestä (Vilkkä & Airaksinen 2003, 40). Tarkastellessamme palautelomakkeita oppaan laadun mittareina käytämme suoria lainauksia sekä toimintaterapeuttien että vanhempien palautelomakkeista. Palautteita analysoimme ja teimme sisällön erittelyä. Haimme palautteista yhteneviä ja eriäviä mielipiteitä, joiden pohjalta viimeistelimme oppaan sisältöä ja ulkoasua marraskuussa 2011.

Palautteista kävi ilmi, että pääsääntöisesti vanhemmat kokivat oppaan tiedon visuaalisesta hahmottamisesta ymmärrettäväksi ja selkeäksi. Vanhemmat kuvasivat ymmärtäneensä mitä käsitteillä tarkoitetaan. Saimme palautetta, että opas on liian pitkä. Palautteesta tuli vaikutelma, että toimintaterapeutti oli kopioinut koko oppaan vanhemmille mukaan ilman ohjausta ja neuvontaa. Muokkasimme oppaan tekstiä käyttötarkoituksen osalta selkeämmäksi ja konkreettisemmaksi niin, että toimintaterapeutin tulee arvioida millaista tietoa perhe oppaasta tarvitsee ohjauksen ja neuvonnan jälkeen. Ei siis ole tarkoitus, että toimintaterapeutti antaa koko oppaan vanhemmille kotiin.

Opasta viimeistelimme päiväkirjan osalta saamamme palautteen pohjalta. Palautteen antajat eivät olleet hyödyntäneet tai ymmärtäneet päiväkirjan merkitystä. Yksi toimintaterapeutti kuvaa kokeneensa päiväkirjan liian raskaaksi tai vaativaksi eikä hänellä ollut aikaa perehtyä siihen. Toimintaterapiassa puhutaan toimintojen ja toimintaterapiassa harjoiteltujen taitojen siirtymisestä perheen normaaliin arkeen ja perheen mukaan ottamista terapiainterventioon. Päiväkirja on mielestämme hyvä työkalu edesauttamaan perheen arjen huomioimista toimintaterapiainterventiossa. Muutimme oppaan alkutekstejä päiväkirjan osalta selkeämmäksi.

Yhden toimintaterapeutin ja vanhempien palautteista käy ilmi heidän jääneen kaipaamaan oppaaseen kuvia peleistä ja tehtäväkirjoista. Rajasimme oppaan kuitenkin käsittelemään arjen toimintoja. Aiemmin tekstissä pohdimme valintamme perusteluja. Yhden toimintaterapeutin palautteessa tuli ilmi hänen kokeneen oppaan tekstin, kuin se olisi ”googlesta käännetty”. Opas on käynyt ennen koekäyttöä äidinkielen lehtori Tuula Kosken kieliasun tarkistuksessa, joten uskomme oppaan kieliasun olevan hyvä. Näiden palautteiden pohjalta emme tehneet oppaaseen muutoksia.

Ennen oppaan painattamista muutimme vielä oppaan nimen VisHasta Tuhanneksi ja yhdeksi toiminnaksi, koska se mielestämme kuvastaa rajatonta määrää toimintamahdollisuuksia, joita perheen arjesta löytyy. Valitsimme myös oppaan sidosasun. Aineisto, joka on suunnilleen 50 sivua, voidaan tulostaa tai painaa vihkoksi. Lehden tai vihkosen kansi voi olla hieman paksumpaa paperia kuin lehden sisältö. Pehmeäkantisen kirjan kansimateriaalia on tyypillisesti kartonkia ja kannessa on usein kiiltävä tai matta suojalaminointi. (Lammi 2008, 230–231.) Lopullisesta oppaasta tuli 28 sivun mittainen. Oppaan painopaikan valinta tapahtui aiemmasta suunnitelmasta poiketen vasta syyskuussa 2011, kun lopullisen oppaan koko ja sivumäärä selvisi.

5 PROJEKTIN ARVIOINTI

5.1 Projektin tavoitteiden saavuttamisen arviointi

Tämän projektin **tulostavoitteena** oli valmistaa opas arjen toiminnoista toimintaterapeuteille ja vanhemmille tukemaan 5–6-vuotiaan lapsen visuaalisen hahmottamisen kehittymistä. Valmistimme oppaan ”Tuhat ja yksi toimintaa, 5–6-vuotiaan lapsen visuaalisen hahmottamisen kehittymistä tukevia toimintoja”. Oman arviointimme sekä saatujen palautteiden pohjalta, saavutimme tulostavoitteemme.

Projektin lyhyen aikavälin **toiminnallisena tavoitteena** oli, että koekäyttöön osallistuvat toimintaterapeutit käyttävät opasta ohjauksen ja neuvonnan välineenä vanhempien kanssa. Toisena toiminnallisena tavoitteena oli, että vanhemmat kokevat voivansa hyödyntää oppaan tietoa, mikä taas lisää vanhempien kykyä tukea lapsensa visuaalisen hahmottamisen kehittymistä. Koekäyttöön osallistuneet toimintaterapeutit olivat hyödyntäneet opasta lasten vanhempien kanssa. Palautteiden perusteella kävi ilmi että, kaksi kolmesta toimintaterapeutista kokivat visuaalisesta hahmottamisesta kertomisen helpommaksi oppaan avulla. Kaikki vastanneista vanhemmista kertoivat saaneensa oppaasta tarpeellista ja uutta tietoa. Vanhemmat toivat esille voivansa hyödyntää oppaan tietoja perheensä arjessa. Projektille asetetut toiminnalliset lyhyen aikavälin tavoitteet saavutettiin.

Pitkän aikavälin tavoitteena on, että vanhemmat valitsevat heidän arkeensa sopivia toimintoja ja soveltavat niitä yhdessä lapsensa kanssa. Näin oppaan toiminnot siirtyvät perheen jokapäiväisiin toimintoihin. Vanhemmista neljä seitsemästä toi esille oppaan toimintojen kuuluvan heidän normaaliin arkeensa, mutta eivät olleet ajatelleet niiden tukevan visuaalista hahmottamista. Tämän vuoksi uskomme, että oppaan sisältämät toiminnot on helposti liitettävissä perheiden arkeen ja vanhemmat kokeilevat niitä lapsensa kanssa. Toinen pitkän aikavälin tavoite on, että toimintaterapeutit hyödyntävät opasta työssään ohjauksen ja neuvonnan välineenä. Pitkän aikavälin tavoitteen toteutumista on kuitenkin mahdotonta arvioida luotettavasti näin lyhyellä aikavälillä.

Oppimistavoitteenamme oli lisätä tietämystämme visuaalisesta hahmottamisesta ja siitä kuinka se näkyy 5–6-vuotiaan lapsen arjen toiminnoissa. Halusimme oppia, kuinka kertoa visuaalisesta hahmottamisesta ymmärrettävästi vanhemmille. Perehdyimme laajasti erilaisiin lähdemateriaaleihin.

hin, joiden ansiosta teoreettinen tietämyksemme visuaalisesta hahmottamisesta lisääntyi. Tavoitteenamme oli, että osaamme analysoida ja soveltaa erilaisia arjen toimintoja esimerkiksi leikkejä valitsemamme teoreettisen viitekehyksen pohjalta, tukemaan lapsen visuaalisen hahmottamisen kehittymistä Käytimme toiminnan analyysiä ja sovellusta suunnitellessamme ja toteuttaessamme oppaan toimintoja. Sen avulla opimme näkemään arjen toimintojen monipuolisuuden ja ottamaan huomioon perheiden ympäristöjen mahdollisuudet. Tämän projektin ansiosta osaamme suunnitella ja toteuttaa projektimuotoista työtä hyödyntäen moniammatillista yhteistyötä. Projektin aikana olemme ottaneet huomioon muut projektiorganisaation jäsenet ja heidän osaamisensa.

5.2 Oppaan laadun arviointi

Saimme yhteensä 10 palautelomaketta, joista kolme toimintaterapeuteilta ja seitsemän vanhemmilta. Luimme palautteet huolellisesti läpi ja luokittelimme sen mukaan mihin laatukriteerin toteutumiseen halusimme milläkin palautteen kysymyksellä vastauksen. Kukaan ei ollut kommentoinut tai antanut palautetta suoraan oppaaseen. Tekstissä palautteet on eritelty muusta tekstistä ”*kursivoinnilla*”. Loppuraportin kirjoittamisen jälkeen tuhosimme palautelomakkeet asianmukaisesti.

Oppaan asiakaslähtöisyys

Laatukriteeri asiakaslähtöisyys oppaassa tarkoitti sitä, että toimintaterapeutin ohjatessa ja neuvossa vanhempia, hän voi käyttää opasta kertoessaan visuaalisesta hahmottamisesta. Asiakaslähtöisyyttä pyrimme varmistamaan sillä, että opasta suunnitellessamme otimme huomioon sekä toimintaterapeutit että vanhemmat tuotteen kohderyhmänä. Kysyimme palautelomakkeissa toimintaterapeuteilta mitä uutta ja erilaista opas mahdollisti ohjaustilanteissa?

Asiat ja teoria tuttua, mutta vihkosen avulla pystyi konkreettisesti näyttämään samalla, kun kertoi visuaalisesta hahmottamisesta. Nyt kaikki tieto samojen kansien välissä

Selkeä jaottelu helpotti asioista keskustelua

Selkeä ja informatiivinen teoriaosuus, joka ei ollut liian hankala selittää vanhemmille

Saamamme palautteen pohjalta kaikki vastanneet toimintaterapeutit olivat kokeneet oppaan hyödylliseksi ohjauksen ja neuvonnan välineeksi. Tieto visuaalisesta hahmottamisesta oli kirjoitettu selkeästi, ja tieto oli ollut helppo kertoa vanhemmille.

Oppaan asiakaslähtöisyys vanhemmille on sitä, että oppaan arjen toiminnot ovat helposti liitettävissä kotiympäristöön. Asiakaslähtöisen oppaasta 5–6-vuotiaalle lapselle tekee se, että lapsen ongelmien sijasta keskitytään kuvaamaan hänen ja perheen vahvuuksia ja arjen tukemista. Opasta suunnitellessamme havainnoimme tuttujen lapsia, jotta oppaan toiminnot sopivat kohderyhmälle mahdollisimman hyvin. Lisäksi arjen toimintoja, joita oppaaseen valittiin, on kokeiltu oikeissa arjen tilanteissa kotona 5-6-vuotiaiden kanssa, tällä pyrimme varmistamaan, että toiminnot ovat helposti toteutettavia. Kysyimme toimintaterapeuteilta millaiseksi vanhemmat kokivat tiedon visuaalisesta hahmottamisesta ja kuinka vanhemmat ottivat tiedot vastaan.

Opas aktivoi vanhempaa pohtimaan arjen tilanteita, jossa lapsen visuaalisen hahmottamisen haasteet tai vahvuudet tulevat esiin.

Oppaan sisältö on hyvää käytännön asiaa, varmasti monelle nykypäivän ”uusavuttomille” perheille hyviä vinkkejä.

Positiivisesti ja mielenkiinnolla

Yksi äiti ajatteli, että häntä aliarvioidaan vanhempana. Ottivat kuitenkin hyvin vastaan, ideana hyvä.

Palautteista käy ilmi, että vanhemmat olivat ottaneet oppaan tiedon pääasiassa hyvin vastaan. Arkiset, käytännön vinkit oli esitelty positiivisesti ja vanhemmat olivat ottaneet ne mielenkiinnolla vastaan. Yhdestä palautteesta käy ilmi äidin ajatelleen, että häntä aliarvioidaan. Olemme sitä mieltä, että toimintaterapeutin on hyvä ottaa huomioon, keiden vanhempien kanssa opasta käyttää riippuen esimerkiksi vanhempien koulutustaustasta. Jos vanhemmilla on jo tietoa visuaalisesta hahmottamisesta voivat he ajatella oppaan tiedon olevan liian helppoa ja yksinkertaista. Oman arviomme mukaan pyrimme laajasti varmistamaan asiakaslähtöisyyden toteutumista. Asettamamme laatukriteeri asiakaslähtöisyys täyttyi. Toimintaterapeutit ja vanhemmat kokivat oppaan asiakaslähtöiseksi.

Oppaan toimintälähtöisyys

Oppaassa toimintälähtöisyys tarkoittaa sitä, että oppaan sisältämät ”toiminnot kotiin” on kuvattu arkipäivän toiminnasta lähtöisin. Toimintälähtöisyyttä laatukriteerinä varmistimme sillä, että valitsimme oppaaseen sellaisia toimintoja, joita suurimmalla osalla perheistä on mahdollista toteuttaa, ilman erillisiä hankintoja. Tämän vuoksi esimerkiksi emme halunneet oppaaseen kuvia ostettavista peleistä. Palautteissa kysyimme vanhemmilta olivatko oppaan sisältämät visuaalista hahmotamista tukevat toiminnot helposti liitettävissä heidän perheen arkeen.

Varmasti yhdessä pelaten, leikkien ja arjen askareita tehden lapsi oppii ”elämän aakkosia”, oppii sosiaalisuutta ja toimimaan eri tilanteissa ja itse siitä saa hurjasti iloa ja voimaa!

Nämä ohjeet (ja tehtävät) oli mielestäni selkeitä, helppoja ja jokapäiväisiä arjen toimintaan liittyviä asioita. Mutta ”tavan tallaaja” ei niitä välttämättä ajattele tältä kantilta. Siksi oli mielenkiintoista paneutua niihin.

Palautetta antaneista vanhemmista viisi kirjoitti oppaan sisältämien toimintojen ja leikkien olevan arkisia, helppoja ja selkeitä. Palautteissa kuvattiin toimintojen tuoneen esille monipuolisesti mahdollisuuksia kuinka lapsen taitoja voi kehittää visuaalista hahmottamista silmällä pitäen. Kahdesta palautteesta käy ilmi toimintojen olleen liian helppoja, arkisia ja tuttuja. Voimme ajatella, että jos oppaan toiminnot olivat tuttuja vanhemmille ja he kokivat ne helpoiksi, on niitä tehty kotona lapsen kanssa niin, että vanhemmat eivät välttämättä tienneet niiden vaikuttavan visuaaliseen hahmottamiseen. Oppaalla olemme viestineet vanhemmille myös sitä, ettei toimintojen tarvitse olla erikoisia tai erityisjärjestelyjä vaativia.

Oppaan sisältämien arkipäivän toimintojen avulla toimintaterapeutilla ja vanhemmilla on mahdollisuus tarkastella visuaalista hahmottamista muutenkin kuin valmiustasolla tai pöytätason tehtävien avulla. Toimintälähtöisyyttä varmistimme sillä, että suunnittelu ja toteutusvaiheessa perehdyimme toimintaterapian nykykäsitteisiin, joiden pohjalta arvioimme kriittisesti oppaan tekstejä. Palautteissa kysyimme toimintaterapeuteilta, kuinka he kokivat toimintojen olevan liitettävissä perheiden arkeen.

Vanhemmat kokivat toiminnot pääasiassa helposti toteutettaviksi, eli siltä osin hyvin.

Eikö opas ollut juuri kodin toimintoihin tehty? Vaikutti siltä, että näitä toimintoja pystyy kyllä kotona tekemään

Toimintaterapeutit olivat kokeneet oppaan toiminnot arkilähtöisiksi ja helposti toteutettaviksi kotiympäristössä. Palautteista emme saaneet tietoa, kokivatko toimintaterapeutit oppaan tiedon suoranaisesti toiminnalliseksi verrattuna visuaalisen hahmottamisen kuvauksiin valmiustasolla.

Toimintalähtöisyys oppaassa tarkoitti myös sitä, että oppaan toiminnot ovat 5–6-vuotiaalle tarkoituksenmukaisia ja merkityksellisiä tukien visuaalisen hahmottamisen kehittymistä arkipäivän toimintojen aikana. Tätä varmistimme niin, että kokeilimme toimintoja etukäteen 5–6-vuotiaiden lasten kanssa. Palautelomakkeissa kysyimme, ovatko toiminnot vanhempien mielestä hyödyllisiä 5–6-vuotiaalle lapselle, ja mitä he olisivat kaivanneet lisää.

Tuovat monipuolisemmin ideoita oman lapsen asioiden / toimintojen harjaannuttamiseen

Lapsi on 5 ja puoli vuotias, en löytänyt mitään uutta toimintaa lapselle oppaasta.

Eikö nämä pitäisi opetella perheissä jo 3- vuotiaasta alkaen?

Loogista ajattelua, sorminäppäryyttä, ja peruskotitöiden tekemistä, visuaalista hahmottamista silmällä pitäen.

Vanhempien palautteissa viisi kertoi toimintojen olleen 5–6-vuotiaalle tarkoituksenmukaisia ja oppaan toimintojen olevan monipuolisia. Kaksi vanhemmista piti oppaan toimintoja hyödyttöminä, mutta oppaan ideaa hyvänä. Suurin osa vanhemmista kuitenkin koki toiminnot hyviksi. Jos olisimme keränneet palautetta pidemmällä aikavälillä ja vanhemmat olisivat kokeilleet toimintoja 5–6-vuotiaan lapsen kanssa, olisimme saaneet tarkempaa tietoa onko oppaan toiminnot toimintalähtöisiä sen ikäiselle lapselle. Olemme testanneet itse toimintoja arjen tilanteissa tuttujen lasten kanssa ja he pitivät sekä innostuivat toiminnoista. Palautteiden pohjalta voimme todeta, että oppaaseen valitut toiminnot olivat arkisia, vanhemmille tuttuja ja helposti toteutettavia. Palautetta toimintalähtöisyydestä keräsimme toimintaterapeuteilta ja vanhemmilta saaden kahdeksalta kymmenestä positiivista palautetta. Niiden sekä arviointimme pohjalta arvioimme toimintalähtöisyys laatukriteerin saavutetuksi.

Oppaan ymmärrettävyys

Ymmärrettävyys laatukriteerinä oppaassa tarkoittaa sitä, että tieto visuaalisesta hahmottamisesta on kirjoitettu ymmärrettävästi ja selkeästi. Oppaan sisältämät kuvat ja arjen esimerkit tukevat asiatekstiä ja kuvausta visuaalisesta hahmottamisesta. Toteutusvaiheessa kirjoittaessamme visuaalisen hahmottamisen käsitteitä tuttavamme, joilla ei ollut aiempaa tietoa aiheesta lukivat tekstit ja antoivat niistä palautetta. Tällä varmistimme sen, että oppaan tekstit olivat ymmärrettäviä. Toteutusvaiheessa otimme myös huomioon, että teksti ja kuvat ovat sommiteltu oppaan käytötarkoitusta tukien. Palautteissa kysyimme vanhemmilta kuinka ymmärrettäviä visuaalisen hahmottamisen käsitteet olivat heidän mielestään.

Mielestäni asia on käsitelty riittävän kattavasti ja selkeästi

VisHa sana avautui maallikolle liikaakin

Hiukan sekava on tuo visuaalisen hahmottamisen käsitteet.

Palautteissa kysyimme myös oliko oppaassa tietoa riittävästi ja mitä vanhemmat kaipasit lisää.

Koko oli mielestäni riittävä, ei liian paljon asiaa. Asiat oli selkeästi ja ytimekkäästi kerrottu!

Mielestä tietopaketti oli kyllä niin kattava, että en osannut kaivata lisää tietoa, ainakaan näin lyhyellä aikavälillä.

Sain paljon tietoa, että mitä visuaalisen hahmottamisen kehitykseen kuuluu.

Laatukriteereistä ymmärrettävyyteen sisältyi lisäksi oppaan ulkoasu. Oppaan ulkoasusta ja kuvista kysyimme palautteissa toimintaterapeuteilta ja vanhemmilta.

Teksti ja asettelu oli ymmärrettävää. Selkeä jako osa-alueisiin plussaa! (toimintaterapeutin palaute)

Opas on helppolukuinen ja ymmärrettävä. Kotikäytössä lukeminen olisi ehkä voinut olla helpompaa pystytaitolla, mutta näin on ammattilaisen helpompi käyttää ja esitellä. Ja kuvat oli saatu kivasti myös viereen havainnollistamaan. Selkeä paketti. (vanhemman palaute)

Oppaan koko, värit, ulkoasu ja kuvat ovat ok! (toimintaterapeutin palaute)

*Näin vanhempainlukukäytössä (kansiona) voisi olla maininta: lisätietoja kirjas-
ta...Se tosin söisi sivujen selkeyttä ja löytyyhän tuo lähdeluettelo kyllä... (van-
hemman palaute)*

Laatukriteeriimme koskien ymmärrettävyyttä ulkoasun ja kuvien osalta, saimme monipuolista pa-
lautetta. Kahden toimintaterapeutin ja kuuden vanhemman mielestä opas oli kattava ja selkeä ko-
konaisuus. Kuvat ja tekstin jaottelu oli koettu pääsääntöisesti hyväksi ja selkeäksi. Kuvat olivat
tukeneet tekstiä. Visuaalisen hahmottamisen osa-alueiden jakoa oli pidetty selkeänä. Palautteis-
sa toivottiin myös, että esimerkeissä olisi kerrottu tarkemmin, mistä teoksesta voi hakea lisätietoa
aiheesta. Mielestämme kuitenkin oppaan selkeyden ja ymmärrettävyyden takia on parempi, että
lähteet löytyvät lähdeluettelosta ja ovat toimintaterapeutin käytössä. Toimintaterapeutti voi tarvita
taessa antaa vanhemmille lisää tietoa ja kirjallisuusvinkkejä lähdeluettelon pohjalta. Ymmärrettä-
vyys laatukriteerinä toteutui.

5.3 Projektin päätehtävien toteutumisen arviointi

Projekti on tavoitteellinen, tietyn ajan kestävä prosessi (Vilkkä & Airaksinen 2003, 48). Viirkorven
(2000, 39) mukaan projektin arvioinnin tarkoituksena on oppiminen. Projektin arviointi auttaa ke-
hittämään omaa toimintaa ja hyödyntämään saatuja kokemuksia ja tuloksia.

Aiheeseen perehtyminen alkoi heinäkuussa 2010, jolloin päätimme valmistavan seminaarin ai-
heen. Kirjallisuuden etsimisen ja siihen perehtymisen aloitimme syyskuussa 2010. Suurimpia
haasteita kirjallisuuden etsimisessä oli tutkimustiedon vähyys. Suurin osa toimintaterapian kirjalli-
suudesta keskittyi kuvaamaan visuaalista hahmottamista valmiustason vaikeutena. Emme löytä-
neet mistään kuvauksia toimintakokonaisuuksista, kuten itsestä huolehtimisesta tai leikistä, jossa
kerrotaan visuaalisesta hahmottamisesta. Tämän vuoksi kokosimme viitekehysosaan visuaalisen
hahmottamisen näkymisestä lapsen arjessa eri kirjoittajien kuvaamina katkelmina. Koimme haas-
tavaksi englanninkielisen kirjallisuuden kääntämisen. Käytimme useita lähteitä, joissa visuaalisen
hahmottamisen osa-alueet kuvattiin eri termein. Valmistavan seminaarityön tekemisen aikana ra-
jasimme työtä yhdessä ohjausryhmän kanssa koskemaan 5–6-vuotiasta lasta. Raja-
us helpotti työskentelyämme. Esitimme ja viimeistelimme valmistavan seminaari työmme ”Visuaalinen hah-
mottaminen 5–6-vuotiaan lapsen toiminnassa” tammikuussa 2011.

Tuotekehitysprojektin suunnittelemisen aloitimme marraskuussa 2010. Projektisuunnitelman tekemistä hankaloitti toisen projektivastaavan vaihto-opiskelu keväällä 2011. Tämän vuoksi projektisuunnitelma esitettiin vasta toukokuussa 2011. Projektisuunnitelmaa laatiessamme tutustuimme laajasti projektikirjallisuuteen. Opimme paljon projektimuotoisesta työskentelystä. Projektisuunnitelmassa onnistuimme mielestämme hyvin laatimaan projektimme tavoitteet sekä laatukriteerit. Tuotekehitysprojektin suunnittelemisen teki helpoksi suomenkielisen kirjallisuuden saaminen ja käyttäminen. Toteutussuunnitelma muodostui jo tässä vaiheessa todella tiiviiksi, mikä näkyi myös myöhemmissä projektimme vaiheissa.

Oppaan suunnittelu ja toteutus eteni sujuvasti. Visuaalisen hahmottamisen viitekehyksen suomentaminen ja kirjoittaminen ymmärrettävästi oli haasteellista. Olimme molemmat kesän töissä eri puolilla Suomea, mikä vaikutti työskentelyymme. Tämän vuoksi oppaan suunnittelu tapahtui suurelta osin Skypen välityksellä. Nämä asiat vaikuttivat siihen, että oppaan suunnitteluvaihe vei meiltä kauemmin kuin olimme ajatelleet, minkä vuoksi oppaan koekäyttö viivästyi. Oppaan toteuttaminen ja siihen liittyvät asiat, olivat meille uutta, mutta työskentelimme mielenkiinnolla ja innostuneesti. Oppaan sisällön suunnittelun jälkeen olimme mukana valokuvien ottamisessa. Heidi Keränen otti valokuvat oppaaseen ja mukana oleminen oli meistä kuin myös kuvattavista lapsistakin hauskaa. Aikataulun viivästyminen vaikutti siihen, että oppaat menivät koekäyttöön kuukautta myöhemmin. Tämä ei kuitenkaan vaikuttanut koko prosessin viivästymiseen, vaan pystyimme hyödyntämään oppaiden koekäyttöajan loppuraportin kirjoittamiseen.

Projektin päättämisvaiheen aloitimme elokuussa 2011, jolloin loppuraportin kirjoittaminen alkoi. Hyödynsimme projektisuunnitelmaa loppuraporttia kirjoittaessamme. Viitekehysosaa kokosimme vielä projektin päättämisvaiheessa, koska projektisuunnitelmassa emme käsitelleet esimerkiksi visuaalisen hahmottamisen mallia kokonaisuudessaan. Projektin päättämisvaiheessa meillä oli myös enemmän tietoa opinnäytetyömme aiheeseen liittyen, joten emme halunneet käyttää valmistavan seminaarimme kaikki osia loppuraportissa. Loppuraportin kirjoittamisen aikataulu oli tiukka. Projektin päättämisvaiheen tuloksena syntyi loppuraportti ”TUHAT JA YKSI TOIMINTAA. Opas arjen toiminnoista 5–6-vuotiaan lapsen visuaalisen hahmottamisen tukemiseksi.” Loppuraportin esitimme ja viimeistelimme marraskuussa 2011.

6 POHDINTA

Olemme työskennelleet yhteistyössä valmistavan seminaarityön laadinnasta asti koko opinnäytetyön prosessin ajan. Yhteistyömme on ollut molemmille alusta asti selvää ja luontevaa. Aika ajoin olemme käyneet kiivastakin keskustelua muun muassa projektin rajauksesta tai viitekehyksestä. Koko prosessin ajan olemme työskennelleet tasavertaisesti ottaen toisen mielipiteen huomioon. Työskentelyssä olemme hyödyntäneet molempien vahvuuksia ja jakaneet töitä niiden mukaan. Valmistavan seminaarityön laadinnassa koimme helpoksi sen, että aihe oli alusta asti rajattu koskemaan 5-6-vuotiaita lapsia.

Opinnäytetyöprosessin aikana olemme oppineet lasten toimintaterapiasta ja 5-6-vuotiaan lapsen kehityksestä. Ymmärrämme kuinka tulevassa työssämme on tärkeää, että tuntee lapsen normaalin kehityksen. Lapsen ympäristöt tulee ottaa huomioon arvioidessaan kokonaisvaltaisesti lapsen toimintakykyä. Haluamme tulevassa työssämme nähdä vanhemmat asiantuntijoina lastensa suhteen. Opasta tehdessä havaitsimme myös kuinka suuria lapsen taitoalueen muutokset ovat ikäkausien välillä. Lasten toimintaterapiasta opimme kuinka hyödyntää, yhdistää ja soveltaa oppikirjoista saamaamme tietoa käytäntöön ja toiminnan tasolle. Oppaan tekemisen aikana kirjoitimme visuaalisesta hahmottamisesta ymmärrettävästi ja selkeästi. Näin opimme kuinka tärkeää on puhua vanhemmille ja muille yhteistyökumppaneille selkeästi käyttämättä liikaa ammattisanastoa. Jos vanhemmat tietävät mistä puhutaan, he voivat käyttää toimintaterapiassa hyödyllisiksi koettuja toimintoja kotona. Työtä tehdessä olemme havainnoineet tuttuja lapsia ja heidän arjen toimintaansa. Tämä on ollut rikkaus ja auttanut suuresti työmme etenemisessä.

Mielestämme visuaalinen hahmottaminen on isossa osassa lasten toimintaterapiassa. Tutkimuksia emme kuitenkaan juuri löytäneet. Toimintaterapian käsitteisiin kuuluvat toimintälähtöisyys, asiakaslähtöisyys ja voimavarakeskeisyys. Toimintälähtöisyyden eli Top-downin vuoksi olisi valmiustasolla yleensä kuvattavia asioita hyvä tuoda toiminnan tasolle. Siksi tämän tyyppiset opinnäytetyöt ovat ajankohtaisia. Tämän opinnäytetyön ansiosta toimintaterapeuteilla on mahdollista tarkastella visuaalista hahmottamista toimintälähtöisesti. Vanhemmille visuaalisen hahmottamisen tarkastelu mahdollistuu arkipäivän toiminasta lähtöisin.

Toimintaterapeutit puhuvat ja arvioivat visuaalisen hahmottamisen hankaluuksia eivätkä ehkä tiedä niiden vaikutuksista esimerkiksi lapsen arjen toimintoihin. Toisaalta toimintaterapeutit tietävät,

kuinka se näkyy lapsen toiminnassa käyttämällä toiminnan analyysiä ja lapsen normaalin kehityksen tuntemista. Opinnäytetyöprosessin aikana tarkastelimme lähteitä kriittisesti ja pyrimme löytämään uusimman ja tuoreimman lähteen kirjallisiin töihin. Palasimme, aina mahdollisuuksien mukaan lähteen alkujuurille. Lähteitä olemme käyttäneet monipuolisesti. Toimintaterapian kirjallisuudesta olemme etsineet tietoa mahdollisimman paljon. Työssä olemme lisäksi hyödyntäneet lähitieteen kirjallisuutta. Opinnäytetyöprosessin aikana emme löytäneet tarkkaa tietoa visuaalisen hahmottamisen kehittymisestä 5-6-vuotiaalla lapsella. Lähteistä löysimme, että osa visuaalisen hahmottamisen osa-alueista kehittyy vielä yli 10-vuotiaana. Tämän vuoksi ajattelemme, että visuaalista hahmottamista on haastavaa arvioida ja määrittää mitä 5-6-vuotiaan tulee osata. Toimintaterapeuttien tulisi mielestämme kriittisesti tarkastella arvioinnin tuloksia.

Toimintaterapiassa puhutaan paljon ohjauksen ja neuvonnan merkityksestä ja tärkeydestä toimintaterapiainterventiossa. Tämän vuoksi ajattelemme, että vastaavanlaisilla ohjauksen ja neuvonnan välineenä toimivilla oppailla olisi tarvetta. Konkreettiset ja selkeät vanhemmille suunnatut informatiiviset oppaat tukevat myös perhelähtöisen työskentelyn onnistumista ja lisäävät perheiden mukaan ottamista terapiainterventioon.

Projektin aikana saimme paljon onnistumisen kokemuksia. Oppaan tekeminen tuntui haastavalta, varsinkin kuinka saada tieto visuaalisesta hahmottamisesta selkeään muotoon oppaaseen. Mielestämme onnistuimme tässä haasteessa hyvin. Opasta tehdessä pohdimme millaisia toimintoja laitamme oppaaseen. Meille ehdotettiin, että oppaaseen voisi laittaa kuvia peleistä, jotka tukevat visuaalista hahmottamista. Peliehdotukset tulivat esille myös loppupalautteissa. Niiden avulla toimintaterapeutti olisi voinut esitellä pelejä vanhemmille ja vanhemmat olisivat voineet pelin ostettuaan, pelata peliä lapsensa kanssa kotona. Pelit kuuluvat 5-6-vuotiaan lapsen leikkiin, mutta rajauksellisista syistä sekä siksi, että halusimme keskittyä arjen toimintoihin, pelit jäivät pois oppaasta. Mietimme myös peli ehdotuksien olevan epätasa-arvoisia, koska tiedämme, ettei kaikilla perheillä ole vara ostaa pelejä. Oppaaseen valitsimme toimintoja, jotka ovat sellaisia, joita kaikki perheet voivat tehdä eikä niihin tarvita erillisiä materiaaleja tai ne eivät ole irrallisia harjoitteita muusta arjesta. Tulevat opinnäytetyöntekijät voivat toteuttaa oppaan, johon kerätään esimerkiksi pelejä.

Työmme edetessä ja erityisesti palautteiden lukemisen jälkeen huomasimme, että vastaavanlaisille oppaille olisi tarvetta työelämässä. Koekäytössä olevilta toimintaterapeuteilta tuli paljon kehittämissuhteita ja aiheita tuleviin opinnäytetöihin. Projektisuunnitelman valmistumisen jälkeen

saimme tukiryhmältä ehdotuksen oppaan laajentamisesta myös päiväkotien käyttöön. Samanlaisia palautetta saimme oppaan koekäyttäjiltä. Toimintaterapeutit toivat esille palautteissa, että vastaavanlaista opasta tarvittaisiin 4-vuotiaista lapsista alkaen. Opasta koekäyttänyt toimintaterapeutti toi myös esille, että vastaavanlainen opas olisi hyödyllinen kehonhahmotuksen ja visuo-motoriikan kehittämisen tukemiseksi.

Projektimme budjetiksi arvioimme 7760 euroa, joista henkilöstökuluihin meni suurin osa eli 7000 euroa. Henkilöstökulut on laskettu arvioidun projektiin käytetyn ajan mukaan niin, että kuviteltu tuntipalkkamme on 10 euroa tunti. Tämän laskentatavan mukaan olemme pysyneet budjetissa henkilöstökulujen osalta. Asiantuntijapalkkioihin laskimme menevän 180 euroa, jonka laskimme kuvitellun asiantuntijapalkkion olevan 15 euroa tunti. Asiantuntijapalkkiot pysyivät budjetissa. Materiaalikuluihin laskimme käytettävät tulostuspaperit, tulostimen musteet ja postimerkit, joilla lähettämme koekäyttöön menevät versiot työelämään. Materiaaleihin käytimme suunnitellut 160 euroa. Kuvitukseen ja valokuviin suunnitellun 90 euron, sijasta rahaa kului vain 50 euroa, koska valokuvaaja oli tuttumme. Tiedotukseen ja markkinointiin käytimme rahaa nolla euroa. Tuotteen painantaan varasimme 300 euroa. Projektin aikana muutimme kuitenkin suunnitelmia niin, että teimme oppaasta itse version Word:illä, jonka toimitimme valmiina versiona painatettavaksi. Oppaan painamiseen rahaa meni 90 euroa. Yhteensä koko projektin budjetti jäi 7485 euroon, mikä on 275 euroa suunniteltua vähemmän.

Projektin riskeihin projektisuunnitelmaa laatiessamme asetimme vaikeuden saada oppaan sisältö laatukriteerien mukaisiksi, mahdolliset aikataulumuutokset ja resurssimenetykset, kuten sairastumisen tai tapaturman. Listasimme riskeihin myös, että oppaan sisällön tarkoitus jää epäselväksi, projektin tavoitteet epäselviksi, tulee virhearviointi budjetoinnissa, projektiorganisaation välillä epäselvyyksiä tai sopimukset ovat epäselviä. Vaikeus saada oppaan sisältö laatukriteerien mukaisiksi katsoimme alusta asti olevan vakavuudeltaan suurin riski, koska se vaikuttaa lopputulokseen merkittävästi. Olemme käyttäneet koko prosessin ajan aktiivisesti asiantuntijoiden apua ja saaneet hyvää ohjausta. Koekäytöstä saadun palautteen pohjalta voimme todeta, ettei riski ole toteutunut. Aikataulusuunnitelmaa noudattamalla olemme pysyneet projektille suunnitellussa ajassa, vaikkakin projektin lopussa kirimme hieman aikataulussa. Opasta testattiin käytännön työelämässä ja sieltä saadun palautteen pohjalta voimme todeta, että oppaan sisällön tarkoitus ei jäänyt epäselväksi. Tavoitteet määrittelimme projektisuunnitelmassa ja seurasimme niiden etenemistä koko projektin ajan. Laadimme myös palautelomakkeet projektin tavoitteiden ja laatukriteereiden mukaan, jolloin saimme varmistusta myös muualta olemmeko päässeet projektille aset-

tamiimme tavoitteisiin. Budjetti riitti koko projektin ajan ja projektiorganisaation välisiltä epäselvyyksiltä välttyttiin. Selvät sopimukset osapuolten välillä auttoi siihen, että kaikilla oli tiedossa kunkin rooli projektimme olemassaolon ajan.

LÄHTEET

Beery, K. E & Beery, N. A. 2004. The Beery-Buktenica Developmental Test of Visual-Motor Integration Beery WMI Administration, Scoring and Teaching Manual. 5. painos. NCS Pearson, inc.

Blom, H. 2010. Vanhempien kokemukset yhteistyöstä toimintaterapeutin kanssa. Jyväskylän ammattikorkeakoulu. Toimintaterapian koulutusohjelma. Opinnäytetyö.

Case-Smith, J. 2001a. An Overview of Occupational Therapy for Children. Teoksessa J. Case-Smith (toim.) Occupational Therapy for Children. 4. painos. St. Louis: Missouri: Mosby Inc., 2–20.

Case-Smith, J. 2001b. Development of Childhood Occupations. Teoksessa J. Case-Smith (toim.) Occupational Therapy for Children. 4. painos. St. Louis: Missouri: Mosby Inc., 71–94.

Case-Smith, J. & Humbry, R. 2001. Working with families. Teoksessa J. Case-Smith (toim.) Occupational Therapy for Children. 4. painos. St. Louis, Missouri: Mosby Inc., 95–130.

Creek, J. 2010. The Core concepts of Occupational Therapy A dynamic Framework for Practice. London and Philadelphia: Jessica Kingsley Publisher.

Cronin, A. 2005a. Development in the Preschool years. Teoksessa A. C. & M. Mandich (toim.) Human Development & Performance Throughout the Lifespan. New York: Thomson Delmar Learning, 176–197.

Cronin, A. 2005b. Middle Childhood and School. Teoksessa A. C. & M. Mandich (toim.) Human Development & Performance Throughout the Lifespan. New York: Thomson Delmar Learning, 198–214.

Darlington, Y. & Rodger, S. 2006. Families and Children's Occupational Performance. Teoksessa S. Rodger & J. Ziviani (toim.) Occupational Therapy with Children Understanding Children's Occupations and Enabling Participation. Oxford UK: Blackwell Publishing Ltd, 22–40.

- Ewles, L. & Simnett, I. 1995. Terveystien edistämisen opas. Keuruu: Otava.
- Falardeau, M. & Durant, M. J. 2002. Negotiation-centred Versus Client-centred: Which Approach Should be Used?. Canadian Journal of Occupational Therapy 69 (3), 135–142.
- Gartland, S. 2001. Occupational Therapy in Presschool and Childcare Settings. Teoksessa J. Case-Smith (toim.) Occupational Therapy for Children. St. Louis, Missouri: Mosby Inc, 731–755.
- Gimeno-Galindo, P., Vidal-López, J., Rodán-González, A., Javaloyes-Moreno, B., Muiños-Durán, M., Rifá-Giribet, M., Codina-Fossas, M. & García-Montero, M. 2009. TRAINING ACTIVITIES FOR VISUAL-PERCEPTUAL SKILLS Visual Sequential Memory (Basic Level). Saera: Solutions for Learning and Research, S.L. Hakupäivä 10.11.2011, <http://www.terapiavisual.com/docs/AEHVP.pdf>.
- Grieve, J. 2001. Neuropsychology for Occupational Therapists. 2. painos. Iowa: Blackwell Science.
- Hagedorn, R. 2000. Tools for Practice in Occupational Therapy: Structured Approach to Core Skills and Processes. Edinburgh: Churchill Livingstone.
- Hanna, K. & Rodger, S. 2002. Towards family-centred practice in paediatric occupational therapy: A review of the literature on parent-therapist collaboration. Australian occupational therapy Journal 49 (4), 14–24.
- Hautala, T., Hämäläinen, T., Mäkelä, L. & Rusi-Pyykönen, M. 2011. Toiminnan voimaa Toimintaterapia käytännössä. Helsinki: Edita.
- Harra, T. 2003. Toimintaterapianimikkeistön teoreettiset lähtökohdat. Teoksessa T. Holma (toim.) Toimintaterapianimikkeistö 2003. Helsinki: Suomen Kuntatalon paino. 16–22.
- Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2009. Tutki ja Kirjoita. 15.painos. Helsinki: Tammi.
- Jämsä, K., & Manninen, E. 2000. Osaamisen tuotteistaminen sosiaali- ja terveysalalla. Helsinki: Tammi

Karlsson, Å. & Marttala, A. 2002. Projektikirja. Onnistuneen projektin toteuttaminen. 2. painos. Helsinki: Kauppakaari.

Kielhofner, G. 2002. Model of Human Occupation. 3.painos. Philadelphia: Lippincott Williams & Wilkins.

Kramer, P. & Hinojosa, J. 1999. Domain of Concern of Occupational Therapy: Relevance to Pediatric Practice. Teoksessa P. Kramer & J. Hinojosa (toim.) Frames of Reference for Pediatric Occupational Therapy. 2. painos. Philadelphia: Lippincott Williams & Williams. 9–28.

Kramer, P., Luebben A.J. & Hinojosa, J. 2010. Contemporary Legitimate Tools of Pediatric Occupational Therapy. Teoksessa P. Kramer & J. Hinojosa (toim.) Frames of Reference for Pediatric Occupational Therapy. Philadelphia: Lippincott Williams & Williams, 50–66.

Kurtz, L. A. 2006. Visual Perception Problems in Children with AD/HD, Autism, and Other Learning Disabilities a Guide for Parents and Professionals. London: Jessica Kingsley Publishers.

Lammi, O. 2008. Kortit, kirjat & lehdet – tee julkaisuja Wordilla. Jyväskylä: WSOY.

Luebben, A. J., Kramer, P. & Hinojosa, J. 2010. Domain of Concern of Occupational Therapy: Relevance to Pediatric Practice. Teoksessa P. Kramer & J. Hinojosa (toim.) Frames of Reference for Pediatric Occupational Therapy. Philadelphia: Lippincott Williams & Williams, 31–49.

Mandich, A. & Rodger, S. 2006. Doing, Being and Becoming: Their Importance for Children. Teoksessa S. Rodger & J. Zivinani (toim.) Occupational Therapy with Children: Understanding Children's Occupations and Enabling Participation. Blackwell Publishing. 115-135.

Meggitt, C. 2007. Child Development An illustrated guide. 2.painos. Edinburgh: Heinemann.

Mosey, A. C. 1986. Psychosocial Components of Occupational Therapy. New York: Raven Press.

Outinen, M. & Lindqvist, T. 1999. (toim.) Sosiaali- ja terveydenhuollon laadunhallinta 2000-luvulle. Valtakunnallinen suositus. STM. Stakes. Suomen kuntaliitto. Jyväskylä: Gummerus.

Paasivaara, L., Suhonen, M. & Nikkilä, J. 2008. Innostavat projektit. Sipoo: Silverprint.

Parkkunen, N., Vertio, H. & Koskinen-Ollonqvist, P. 2001. Terveysaineiston suunnittelun ja arvioinnin opas. Terveiden edistämisen keskus. Helsinki: Trio-offset.

Peloquin, S. M. 2000. Occupation As Therapy: Activity As a Therapeutic Tool. 3. painos. Teoksessa A. J. Punwar & S. M. Peloquin (toim.) Occupational therapy: principles and practice. USA: Lippincott Williams-Wilkins, 39–51.

Pownall, S. 2001. Aspects of Child Development. Teoksessa L. Lougher (toim.) Occupational Therapy for Child and Adolescent Mental Health. Churchill Livingstone: Harcourt Publishers Limited, 33–47.

Primeau L. A. & Ferguson J. M. 1999. Occupational Frame of Reference. Teoksessa P. Kramer & J. Hinojosa (toim.) Frames of Reference for Pediatric Occupational Therapy. Philadelphia: Lippincott Williams & Williams, 469–516.

Richardson, P. 2006. Teaching Activities in Occupational Therapy. Teoksessa H. McHugh Pendleton & W. Schultz-Krohn (toim.) Pedretti's Occupational Therapy. Practice Skills for Physical Dysfunction. Missouri: Mosby Elsevier, 101–107.

Rodger, S. 2010a. Introduction to Occupation-centred Practice with Children. Teoksessa S. Rodger (toim.) Occupation-Centred Practice with Children A Practical Guide for Occupational Therapists. USA: Wiley-Blackwell, 1–20.

Rodger, S. 2010b. Becoming more Occupation Centred When Working with Children. Teoksessa S. Rodger (toim.) Occupation-Centred Practice with Children A Practical Guide for Occupational Therapists. USA: Wiley-Blackwell, 21–44.

Ruuska, K. 2007. Pidä projekti hallinnassa. Suunnittelu, menetelmät, vuorovaikutus. 6.painos. Helsinki: Talentum.

Saarnio, T. 2004. Perhetyö lastensuojelutyössä. Teoksessa A. Puonti, T. Saarnio & A. Hujala. (toim.) Lastensuojelu tänään. Helsinki: Tammi. 240–255.

Salmi, K & Vähä-Kouvola, K. 2000. Kun perheessä on autistinen lapsi – kohtaavatko toimintaterapian tavoitteet ja todellisuus? Toimintaterapeutti 19 (3). 20–22.

Schneck, C. M. 2001. Visual perception. Teoksessa J. Case-Smith (toim.) Occupational Therapy for Children. 4. painos. St. Louis, Missouri: Mosby Inc., 382–411.

Schneck, C. M. 2010. A Frame of Reference for Visual Perception. 3. painos. Teoksessa P. Kramer & J. Hinojosa (toim.) 2010. Frames of reference for pediatric occupational therapy. Philadelphia: Lippincott Williams & Wilkins. 349–389.

Suomen Toimintaterapeuttiliitto & Suomen Kuntaliitto. 2003. Toimintaterapianimikkeistö 2003. Teoksessa T. Holma (toim.) Toimintaterapianimikkeistö 2003. Helsinki: Suomen Kuntatalon paino, 33–49.

Swinth, Y. & Tanta, K. J. 2008. Play, Leisure, and Social Participation in Educational Settings. 2. painos. Teoksessa L. D. Parham & L. S. Fazio (toim.) Play in Occupational Therapy for Children. USA: Mosby Elseviere, 301–317.

Townsend, E. 2003. Reflections on Power and Justice in Enabling Occupation. Canadian Journal of Occupational Therapy 70 (2), 74–87.

Veijola, A. 2004. Matkalla moniammatilliseen perhetyöhön – lasten kuntoutuksen kehittäminen toimintatutkimuksen avulla. Oulun yliopisto. Hakupäivä 16.11.2011, <http://herkules.oulu.fi/isbn9514274245/isbn9514274245.pdf>

Viirkorpi, P. 2000. Onnistunut projekti – Opas kunta-alan työskentelyyn. Helsinki: Kuntaliiton painatuskeskus.

Vilkka, H. 2005. Tutki ja Kehitä. Helsinki: Tammi.

Vilkka, H. & Airaksinen, T. 2003. Toiminnallinen opinnäytetyö. Jyväskylä: Gummerus.

Vänskä, K., Laitinen-Väänänen, S., Kettunen, T. & Mäkelä J. 2011. Onnistuuko Ohjaus? Sosiaali- ja terveysalan ohjaustyössä kehittyminen. Helsinki: Edita.

Ziviani J., Desha, L. & Rodger S. 2006. Children's occupational time use. Teoksessa S. Rodger & J. Ziviani (toim.) Occupational Therapy with Children Understanding Children's Occupations and Enabling Participation. Blackwell Publishing Ltd. 91–112.

Zoltan, B. 2007. Vision, Perception, and Cognition a Manual for the Evaluation and Treatment of the Adult with Acquired Brain Injury. 4.painos. USA: SLACK Incorporated.

WFOT. What is Occupational Therapy? Hakupäivä 10.09.2010,
<http://www.wfot.org/information.asp?id=2>.

LIITTEET

LIITE 1. Tehtäväluettelo

LIITE 2. Lukijalle teksti oppaasta

LIITE 3. Saatekirje toimintaterapeuteille

LIITE 4. Saatekirje vanhemmille

LIITE 5. Palautelomake toimintaterapeuteille

LIITE 6. Palautelomake vanhemmille

TEHTÄVÄLUETTELO

Laatija Laura Satomaa ja Jenni Harju

Päiväys 14/06 2011

Projekti TUOTEKEHITYSPROJEKTI - Toimintoja 5-6-vuotiaalle tukemaan visuaalisen hahmottamisen kehittymistä

Nro	Tehtävän nimi	Alku pvm	Loppu pvm	Suunn. tunnit	Toteut tunnit	Vastuu/ suorittaja
1	AIHEESEEN PEREHTYMINEN	7/10	1/11	235	235	Jenni Harju ja Laura Satomaa
1.1	Yhteistyökumppanin kanssa alustavan sopimuksen teko sähköpostilla	8/10	8/10	15	10	----- : -----
1.2	Kirjallisuuden etsiminen ja siihen perehtyminen	9/10	11/10	100	105	----- : -----
1.3	Valmistavan seminaarityön kirjoittaminen	9/10	12/10	100	100	----- : -----
1.4	Valmistavan seminaarityön esittäminen ja viimeistely	12/10	01/11	20	20	----- : -----
2	TUOTEKEHITYSPROJEKTIN SUUNNITTELEMINEN	11/10	6/11	100	100	Jenni Harju ja Laura Satomaa
2.1	Kirjallisuuteen perehtyminen	11/10	5/11	30	35	----- : -----
2.2	Tuotekehitysprojehtisuunnitelman kirjoittaminen	11/10	5/11	60	50	----- : -----
2.3	Tuotekehitysprojehtisuunnitelman esittäminen ja viimeistely	5/11	6/11	10	15	----- : -----
3	OPPAAN SUUNNITTELU JA TOTEUTUS	5/11	11/11	260	260	Jenni Harju ja Laura Satomaa
3.1	Arjen toimintojen analysointi	5/11	7/11	40	50	----- : -----
3.2	Oppaan sisällön, kuvituksen ja ulkoasun suunnitteleminen	6/11	8/11	80	80	----- : -----
3.3	Oppaan painopaikan valinta	7/11	10/11	10	5	----- : -----
3.4	Oppaan ensimmäisen version painaminen	9/11	10/11	10	15	----- : -----
3.5	Saatekirjeiden ja palautelomakkeiden laatiminen	9/11	10/11	30	20	----- : -----
3.6	Palautteen keruun toteutus ja lukeminen	10/11	11/11	30	50	----- : -----
3.7	Oppaan sisällön, kuvituksen ja ulkoasun viimeisteleminen	11/11	11/11	50	30	----- : -----
3.8	Oppaan painaminen	11/11	11/11	10	10	----- : -----
4	PROJEKTIN PÄÄTTÄMINEN	8/11	12/11	140	140	Jenni Harju ja Laura Satomaa
4.1	Loppuraportin kirjoittaminen	8/11	11/12	80	80	----- : -----
4.2	Projektin arviointi	10/11	11/12	40	40	----- : -----
4.3	Loppuraportin esittäminen ja viimeistely	11/11	12/12	20	20	----- : -----
	YHTEENSÄ			734	735	

Tämä opas on tarkoitettu toimintaterapeuteille ja vanhemmille tukemaan 5-6 –vuotiaan lapsen visuaalisen hahmottamisen kehittymistä. Opasta hyödyntämällä toimintaterapeutilla on mahdollisuus konkreettisia esimerkkejä käyttäen kertoa lapsen vanhemmille visuaalisesta hahmottamisesta ja sen osa-alueista. Toimintaterapeutti voi käyttää opasta kertoessaan vanhemmille toimintaterapia-arvioinnin tuloksista tai ohjatessaan vanhempia visuaalisen hahmottamisen tukemiseen kotona terapiaintervention aikana. Toimintaterapeutti kopio oppaasta tietoa vanhemmille kotiin arvioituaan, millaista tietoa perhe siitä tarvitsee. Oppaaseen on koottu arkielähtöisiä toimintoja, kuten leikkejä ja pelejä. Ennen oppaan käyttöä toimintaterapeutti tekee lapselle kokonaisvaltaisen toimintakyvyn arvion, jossa otetaan huomioon lapsen näkökyky, tarkkaavaisuus, motivaatio ja toiminnan ohjaus.

Opas sisältää päiväkirjan, johon vanhemmat kirjoittavat 1-2 viikon ajalta heidän perheensä tavanomaisia toimintoja. Päiväkirjan pohjalta toimintaterapeutti yhdessä vanhempien kanssa suunnittelee heidän arkeensa sopivia toimintoja, joilla voi tukea lapsen visuaalisen hahmottamisen kehittymistä.

Oppaassa jaamme visuaalisen hahmottamisen osa-alueisiin; visuaalinen tarkkaavaisuus, visuaalinen muisti, visuaalinen erottelu, muotopysyvyys, visuaalinen päättely, kuvio-tausta erottelu ja avaruudellinen hahmottaminen. Jokainen osa-alue on kuvattu selkeästi ja lyhyesti, arjen esimerkkejä käyttäen. Tämän avulla vanhemmilla on helpompaa ymmärtää, mihin visuaalista hahmottamista tarvitaan ja kuinka se voi näkyä arjen toiminnoissa.

Osa-alueiden kuvauksen jälkeen oppaassa on esimerkkitoimintoja kotiin. Nämä toiminnot voivat tukea useita eri osa-alueita huolimatta jaottelusta. Oppaassa on lisäksi tilaa muistiinpanoille, johon toimintaterapeutti voi lisätä omaan työhönsä soveltuvia peli ja leikkivinkkejä.

Yhdessä tekemisen iloa!

Toimintaterapeuttiopiskelijat
Jenni Harju ja Laura Satomaa
vishaopas@gmail.com
Oulun seudun ammattikorkeakoulu

Kuvat: Heidi Keränen

Hei toimintaterapeutti

3.10.2011

Kiitos, että osallistut opinnäytetyö prosessiimme koekäyttämällä VisHa –opasta, joka sisältää arjen toimintoja 5-6-vuotiaan lapsen visuaalisen hahmottamisen tueksi.

Olemme kaksi toimintaterapeuttiopiskelijaa Oulun seudun ammattikorkeakoulusta. Opinnäytetyönä valmistamme oppaan, jossa kuvataan visuaalisen hahmottamisen osa-alueita ja lapsen arjen toimintoja visuaalisen hahmottamisen tueksi. Opas on tarkoitettu ensisijaisesti toimintaterapeutin käyttöön vanhempia ohjattaessa ja neuvoessa. Oppaan leikkien, pelien ja arjen toimintojen avulla toimintaterapeutti ja vanhemmat yhteistyössä voivat suunnitella toimintoja lapselle tukemaan hänen visuaalista hahmottamista.

Toivomme, että koekäytät opasta 2-3 vanhemman kanssa. Sen perusteella annat meille palautetta seuraavan palaute lomakkeeseen. Palautetta tarvitsemme, jotta voimme tehdä oppaasta sellaisen, että se vastaa mahdollisimman hyvin sekä lapsen, vanhempien, että toimintaterapeuttien tarpeita.

Opas on teillä koekäytössä 4-23.10.2011 välisen ajan. Toivomme, että palautat oppaan sekä palautteet meille viikolla 43. Mukana on myös palautelomake vanhemmille. Toivottavasti vanhemmilla on aikaa täyttää lomake ohjauskeskustelun jälkeen. Mikäli haluat voit tehdä merkintöjä suoraan oppaaseen. Pyydämme sinua ystävällisesti palauttamaan oppaan sekä saadut palautteet heti koekäytön loputtua oheisessa kirjekuoressa. Lisätietoja oppaasta tai koekäytöstä voitte tiedustella meiltä.

Ohjaavina opettajinamme ovat Maarit Virtanen ja Pirjo Lappalainen

Kiitos yhteistyöstä! ☺

Jenni Harju

Laura Satomaa

xxx-xxxxxx

xxx-xxxxxx

xxx@students.oamk.fi xxx00@students.oamk.fi

Hei!

Oulussa 3.10.2011

Kiitos, että osallistutte opinnäytetyöprosessiimme osallistumalla VisHa –toimintoja 5-6-vuotiaalle lapselle tukemaan visuaalista hahmottamista –oppaan koekäyttöön.

Olemme kaksi toimintaterapeuttiopiskelijaa Oulun Seudun Ammattikorkeakoulusta. Opinnäytetyönä valmistamme oppaan, jossa kerrotaan mitä visuaalinen hahmottaminen on sekä mitä se on 5-6-vuotiaan lapsen toiminnassa. Opas sisältää leikkejä ja pelejä sekä tavallisia arjen toimintoja, joiden avulla lapsi voi kehittää visuaalista hahmottamista.

Palautteenne on tärkeää, jotta saamme tietoa oppaan hyödyllisyydestä ja ymmärrettävyydestä. Suunnittelemme opasta teiltä saamamme palautteen pohjalta niin, että se vastaisi mahdollisimman hyvin teidän ja lapsenne tarpeita.

Tämä palaute on täysin nimetön eikä henkilöllisyytenne tule tietoon missään vaiheessa. Opinnäytetyö prosessin päättyessä tuhoamme palautelomakkeet asianmukaisesti. Pyydämme teitä ystävällisesti täyttämään oheisen palautelomakkeen!

Opinnäytetyötämme ohjaa Maarit Virtanen ja Pirjo Lappalainen.

Kiitos yhteistyöstä! ☺

Terveisin toimintaterapeutti opiskelijat

Jenni Harju
xxx@students.oamk.fi

Laura Satomaa
xxx@students.oamk.fi

Kysymyksiä toimintaterapeuteille VisHa –toimintoja 5-6-vuotiaalle lapselle tukemaan visuaalista hahmottamista –oppaan arviointiin.

1. Miten oppaassa oli mielestäsi kerrottu visuaalisesta hahmottamisesta?
(ymmärrettävyys, luettavuus, riittävyys, selkeys)

2. Mitä uutta ja erilaista opas mahdollisti ohjaustilanteissa?

3. Millaista tietoa oppaaseen kaipaat lisää?

4. Minkä tiedon koit oppaassa hyödylliseksi?

5. Mitä oppaasta voisi jättää pois tai vähemmälle kuvaukselle?
(voit merkitä kohdat oppaaseen)

6. Miten mielestäsi kuvatut toiminnot soveltuvat kotona tehtäviksi?

7. Mitä muita toimintoja voisit suositella lisättäväksi oppaaseen?

8. Miten hyödynsit vanhempien laatimaa lapsen ja perheen arjen
toimintojen päiväkirjaa?

9. Mitä mieltä olet oppaan kuvista?
(koko, sivujen asettelu, värit, selkeys)

10. Miten mielestäsi vanhemmat suhtautuivat oppaaseen?

11. Muita tärkeitä huomioita ja kehittämisideoita?

KIITOS PALAUTTEESTA! 😊

Kysymyksiä vanhemmille Visha -oppaan arviointiin

1. Mitä uutta tietoa sait oppaasta?

2. Millaista tietoa olisit kaivannut lisää?

3. Mitä hyötyä ajattelette olevan oppaan leikeistä, peleistä ja arjen toiminnoista teille ja lapsellenne?

4. Miten ymmärrettäviä ja selkeitä visuaalisen hahmottamisen käsitteet ja kuvaukset ovat mielestänne?

5. Mitä olet mieltä oppaan...

(koosta, selkeydestä, ulkoasusta, kuvista, väreistä)

6. Terveisiä ja kehittämisideoita oppaan tekijöille?

KIITOS PALAUTTEESTA! 😊